

PLAN UPRAVLJANJA ZA SPOMENIK PRIRODE „**VELIKI GRADSKI PARK U TIVTU**“ ZA PERIOD 2027-2031. GODINE

nacrt

Tivat, avgust 2026. godine

Naziv: Plan upravljanja Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“ za period 2027-2031. godine

Nosilac izrade plana upravljanja:

DOO “Komunalno” Tivat
Luke Tomanovića br.7,
85320, Tivat

Stručni tim:

Jelena Leković, dipl. biolog - koordinator
Dr Milka Rajković-Mitrović, dipl. biolog
Igor Mamula, mast. inž. poljoprivrede (smjer hortikultura)
Božidar Brinić,

SADRŽAJ

1. UVOD	5
1.1 Zakonodavni i institucionalni okvir upravljanja zaštićenim područjem	7
1.2 Osnovni podaci o zaštićenom prirodnom dobru	9
1.3 Geografski položaj i granice zaštićenog područja	9
2 Prikaz prirodnih i stvorenih vrijednosti zaštićenog prirodnog dobra	10
2.1 Klima	10
2.2 Demografske karakteristike	11
2.3 Karakteristike flore, faune i fungije	11
2.4 Pejzažne karakteristike	32
2.5 Kulturno istorijsko nasleđe (stvorene vrijednosti)	33
3 OCJENA STANJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA	35
3.1 Vazduh	35
3.2 Vode	36
3.3 Buka	36
3.4 Otpad	37
4 FAKTORI UGROŽAVANJA ZAŠTIĆENOG PRIRODNOG DOBRA	37
4.1 Antropogeni pritisci	37
4.2 Degradacija zemljišta i erozioni procesi	38
4.3 Ugroženost dendrološkog fonda	39
5 ANALIZA STANJA I KAPACITETA ZA UPRAVLJANJE I ZAŠTITU	41
6 VIZIJA I CILJEVI UPRAVLJANJA	42
6.1 Vizija područja	42
6.2 Dugoročni ciljevi zaštite, očuvanja i održivog upravljanja	42
6.2.1 Očuvanje prirodnih vrijednosti i biodiverziteta	43
6.2.2 Očuvanje i unapređenje dendrološkog fonda	43
6.3 Očuvanje pejzažnih i ambijentalnih vrijednosti	43
6.3.1 Očuvanje kulturno-istorijskih vrijednosti i kulturnog pejzaža	44
6.3.2 Revitalizacija degradiranih dijelova prostora i zaštita zemljišta	44
6.3.3 Suzbijanje invazivnih vrsta i unapređenje vegetacijskih struktura	44
6.3.4 Unapređenje otpornosti Parka na klimatske i antropogene uticaje	44
6.3.5 Unapređenje sistema upravljanja, monitoringa i zaštite	45

6.3.6	Održivo korišćenje prostora i unapređenje društvene funkcije Parka	45
6.3.7	Edukacija, promocija i saradnja sa lokalnom zajednicom.....	45
7	SMJERNICE I MJERE ZA ZAŠTITU, UNAPREĐENJE I MONITORING PRIRODNOG DOBRA ..	45
8	PROSTORNA IDENTIFIKACIJA PLANSKIH NAMJENA I REŽIMA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA..	46
	Dozvoljene aktivnosti	47
9	SMJERNICE ZA NAUČNO-ISTRAŽIVAČKI RAD	48
10	SARADNJA SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM, INSTITUCIJAMA I KORISNICIMA PROSTORA	50
11	PLANIRANE AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH RESURSA, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA	51
12	AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI I VALORIZACIJI ZAŠTIĆENOG PODRUČJA.....	64
12.1	Ciljevi promocije i valorizacije	64
12.2	Promotivne aktivnosti	65
12.3	Interpretacija prirodnog i kulturno-istorijskog nasljeđa.....	65
12.4	Edukativni programi	65
12.5	Saradnja sa lokalnom zajednicom	65
12.6	Održiva turistička valorizacija.....	66
12.7	Način realizacije aktivnosti	66
12.8	Praćenje uspješnosti promocije i valorizacije	66
13	MONITORING, OCJENA SPROVOĐENJA PLANA I INDIKATORI USPJEŠNOSTI.....	66
13.1	Ocjena sprovođenja Plana upravljanja	66
13.2	Indikatori uspješnosti realizacije Plana	67
14	FINANSIJSKA SREDSTVA ZA REALIZACIJU PLANA UPRAVLJANJA.....	67
15	LITERATURA.....	69

1. UVOD

Veliki gradski park u Tivtu predstavlja jedno od najznačajnijih hortikulturnih i pejzažno-arhitektonskih ostvarenja na prostoru crnogorskog primorja, kao i vrijedan segment kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa grada Tivta. Svojim prostornim obuhvatom, istorijskim kontinuitetom i dendrološkim bogatstvom, park zauzima posebno mjesto u sistemu urbanih zelenih površina Boke Kotorske. Prostirući se na površini od 5,92 ha, ovaj park predstavlja najveću planski uređenu zelenu površinu u Tivtu i jedan od ključnih elemenata njegovog prostornog identiteta.

Formiranje Velikog gradskog parka neposredno je povezano sa društveno-ekonomskim i urbanističkim transformacijama koje su zahvatile područje Tivta tokom druge polovine XIX vijeka, u periodu austrougarske uprave. Izgradnjom pomorske baze „Arsenale Filiale Teodo“ započet je proces intenzivnijeg razvoja Tivta, koji je od pretežno ruralnog prostora postepeno prerastao u značajno vojno-administrativno i urbano središte. U okviru takvih razvojnih procesa, park je formiran kao sastavni dio šire urbanističke koncepcije uređenja prostora oko vojnog arsenala, sa ciljem stvaranja reprezentativnog ambijenta i unapređenja životnih uslova mornara, oficira i zaposlenih u vojnoj infrastrukturi.

Istorijski značaj Velikog gradskog parka ogleda se u činjenici da je nastao u periodu kada savremeno urbano jezgro Tivta gotovo da nije bilo formirano. Na taj način, park predstavlja jedan od najranijih planski organizovanih javnih prostora u Tivtu i svjedočanstvo početaka njegove urbane transformacije. Njegova uloga nije bila isključivo estetskog karaktera, već je park od samog osnivanja imao i izraženu socijalnu i rekreativnu funkciju. U njegovim okvirima organizovani su prostori za šetnju, odmor i društvene aktivnosti, dok su u jednom dijelu parka bili izgrađeni i teniski tereni, koji su bili u funkciji sve do Drugog svjetskog rata. O značaju ovog prostora za lokalnu zajednicu svjedoči i činjenica da se taj dio parka i danas među stanovnicima Tivta naziva „tenis“.

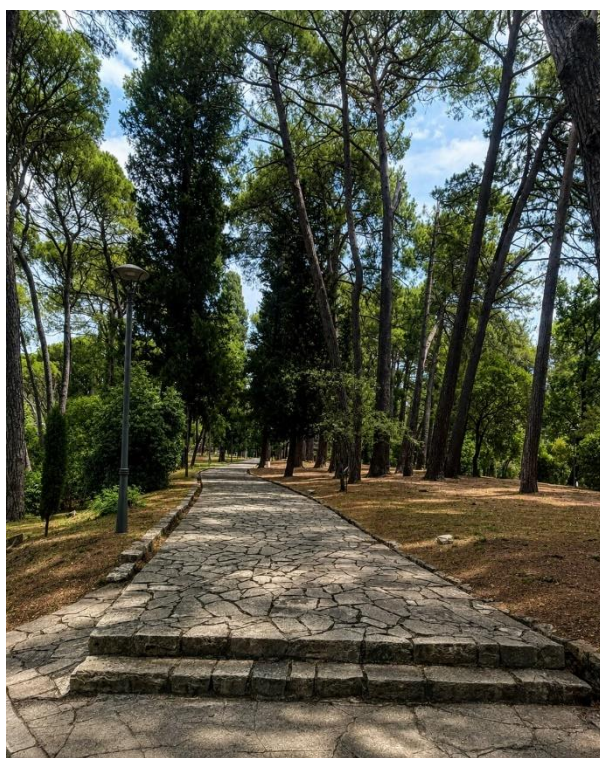
Sa aspekta pejzažne arhitekture i vrtne umjetnosti, Veliki gradski park predstavlja izuzetno vrijedan primjer oblikovanja javnog zelenog prostora karakterističnog za evropsku vrtno-arhitektonsku praksu XIX vijeka. Park je oblikovan u mješovitom stilu, nastalom kombinovanjem elemenata francuskog klasičnog i engleskog pejzažnog vrta, što je predstavljalo dominantan koncept u evropskoj vrtnoj arhitekturi tog perioda. Elementi francuskog vrta ogledaju se u planskoj organizaciji prostora, jasno definisanim komunikacijama i naglašenim vizurama, dok se uticaji engleskog pejzažnog stila prepoznaju u slobodnijem rasporedu vegetacije, prirodnijem tretmanu prostora i težnji ka stvaranju harmoničnog odnosa između arhitektonskih i prirodnih elemenata.

Posebnu vrijednost parka predstavlja njegova dendrološka raznovrsnost. Vegetacionu strukturu parka dominantno čine visoka četinarska stabla, naročito u sjevernom dijelu kompleksa, dok su u jugoistočnom dijelu zastupljene mješovite zajednice četinarskih i lišćarskih vrsta. Pored vrsta karakterističnih za mediteranske i submediteranske parkove istočne obale Jadrana, u parku su prisutne i brojne alohtone i egzotične vrste uvedene tokom austrougarskog perioda. Među posebno vrijednim primjercima izdvajaju se bidvilova araukarija (lat. *Araucaria bidwillii* Hook.), kalifornijski čempres (lat. *Hesperocyparis macrocarpa* Hartw.) i sremza (lat. *Prunus padus* L.), koje posjeduju izuzetnu dendrološku, pejzažnu i konzervatorsku vrijednost.

Zahvaljujući svojim prirodnim, istorijskim i ambijentalnim karakteristikama, Veliki gradski park je 1968. godine stavljen pod zaštitu rješenjem Zavoda za zaštitu prirode („Službeni list SRCG“, br. 30/68), čime je stekao status zaštićenog hortikulturnog objekta. Time je potvrđen njegov značaj kao vrijednog

predstavnik vrtno umjetnosti XIX vijeka na istočnoj obali Jadranskog mora. U cilju unapređenja sistema zaštite i usklađivanja sa savremenim principima upravljanja zaštićenim područjima, Opština Tivat je 2014. godine izvršila reviziju statusa, kategorije i režima zaštite ovog prostora, u skladu sa Lokalnim akcionim planom za biodiverzitet. Odlukom Skupštine Opštine Tivat od 29. decembra 2014. godine („Službeni list Crne Gore – opštinski propisi“, br. 04/15), Veliki gradski park proglašen je spomenikom prirode, kao prirodno dobro lokalnog značaja, III kategorije zaštite, sa definisanom II zonom zaštite.

Zaštita Velikog gradskog parka zasniva se na potrebi očuvanja njegovih prostorno-ambijentalnih, botaničkih, bioekoloških, pejzažnih i kulturno-istorijskih vrijednosti. Pored toga, park predstavlja važan element identiteta užeg gradskog jezgra Tivta, kao i značajan resurs u funkciji unapređenja kvaliteta životne sredine, očuvanja biodiverziteta i razvoja održivog turizma. U njegovim okvirima sačuvani su brojni elementi vrtno-arhitektonskog oblikovanja, među kojima se izdvajaju šetne staze, fontana, glorijski i spomen-obilježja, koji dodatno doprinose njegovoj ambijentalnoj i kulturnoj vrijednosti.

Slika br. 1 Detalj iz Velikog gradskog parka u Tivtu

Međutim, višedecenijsko odsustvo kontinuiranog i sistematskog održavanja, naročito u periodu nakon Drugog svjetskog rata, dovelo je do postepenog narušavanja vegetacione strukture i degradacije pojedinih dijelova parka. Formiranje podrasta invazivnih biljnih vrsta, prorjeđivanje izvorno zasađene vegetacije i smanjena vitalnost pojedinih dendroloških primjeraka negativno su uticali na autentičnost i pejzažnu kompoziciju prostora. Takvi procesi ukazuju na potrebu sprovođenja stručnih mjera revitalizacije, konzervacije i dugoročnog upravljanja zaštićenim područjem.

Savremeni pristupi zaštiti ovakvih prostora podrazumijevaju integralno sagledavanje prirodnog i kulturno-istorijskog naslijeđa, pri čemu se park ne posmatra isključivo kao hortikulturni objekat, već kao složen prostorni sistem sa izraženim ekološkim, istorijskim, društvenim i estetskim funkcijama. U tom kontekstu,

Plan upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom „Veliki gradski park“ predstavlja osnovni instrument očuvanja i unapređenja njegovih vrijednosti, sa ciljem uspostavljanja održivog modela zaštite i korišćenja ovog izuzetno značajnog prostora.

1.1 Zakonodavni i institucionalni okvir upravljanja zaštićenim područjem

Plan upravljanja je planski dokument kojim se planiraju mjere i aktivnosti zaštite i očuvanja zaštićenog prirodnog dobra koji predstavlja plansku osnovu za upravljanje i korišćenje prirodnog dobra za ekološke, ekonomske i socijalne namjene.

Cilj izrade Plana upravljanja Spomenikom prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu jeste definisanje ciljeva, mjera i aktivnosti kojima će se obezbijediti efikasna zaštita, upravljanje, unapređenje i održivo korišćenje ovog zaštićenog prirodnog dobra za planski period. Planom upravljanja stvaraju se uslovi za dugoročno očuvanje prirodnih i ambijentalnih vrijednosti parka, zaštitu biodiverziteta i dendrološkog fonda, unapređenje pejzažnih i rekreativnih funkcija prostora, kao i očuvanje njegovog kulturno-istorijskog značaja i identiteta u okviru urbanog prostora Tivta.

Članom 58 Zakona o zaštiti prirode („Sl. list CG“, broj 56/16, 18/19 i 84/24) propisana je obaveza izrade plana upravljanja. Plan upravljanja za spomenik prirode donosi nadležni organ jedinice lokalne samouprave, uz saglasnost Ministarstva.

Odlukom o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra Veliki gradski park u Tivtu („Sl. list CG – opštinski propisi“, broj 04/15) za upravljača ovog zaštićenog prirodnog dobra imenovano je „Komunalno“ d.o.o. Tivat.

Pravni osnov za donošenje Plana upravljanja Spomenikom prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu sadržan je u članu 58 Zakona o zaštiti prirode („Službeni list Crne Gore“, br. 54/16, 18/19 i 84/24), kojim je propisano da se za zaštićena prirodna dobra donosi plan upravljanja za period od pet godina.

Članom 59 Zakona o zaštiti prirode određen je sadržaj Plana upravljanja:

- 1) prikaz prirodnih resursa i korisnika zaštićenog područja;
- 2) ocjenu stanja zaštićenog područja;
- 3) dugoročne ciljeve zaštite i održivog razvoja;
- 4) analizu i ocjenu uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite;
- 5) mjere zaštite, očuvanja, upravljanja, unapređivanja i korišćenja zaštićenih područja;
- 6) način sprovođenja zaštite, korišćenja i upravljanja zaštićenim područjem;
- 7) prioritetne aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine;
- 8) prostornu identifikaciju planskih namjena i režima korišćenja zemljišta;
- 9) smjernice za naučno-istraživački rad;
- 10) razvojne smjernice, smjernice i prioritete za zaštitu i očuvanje zaštićenog područja uz uvažavanje potreba lokalnog stanovništva;
- 11) planirane aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora;
- 12) aktivnosti na promociji i valorizaciji zaštićenog područja;
- 13) način saradnje sa lokalnim stanovništvom, vlasnicima i korisnicima nepokretnosti;
- 14) dinamiku i subjekte realizacije plana upravljanja i način ocjene sprovođenja;

- 15) sredstva potrebna za sprovođenje mjera zaštite i izvore obezbjeđivanja sredstava;
- 16) indikatore praćenja uspješnosti realizacije plana;
- 17) druge elemente od značaja za upravljanje područjem.

Zaštita Spomenika prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu predstavlja zakonsku i plansku obavezu, definisanu kroz važeću prostorno-plansku dokumentaciju i lokalne planove iz oblasti zaštite životne sredine. U skladu sa tim, očuvanje i unapređenje vrijednosti parka mora predstavljati sastavni dio svih budućih planskih i razvojnih aktivnosti koje se odnose na prostor obuhvaćen ovim zaštićenim prirodnim dobrom.

Osnovno opredjeljenje upravljanja Velikim gradskim parkom usmjereno je ka revitalizaciji i očuvanju njegove dendrološke i pejzažne vrijednosti, obnovi postojećih vrtno-arhitektonskih elemenata, kao i uređenju i aktiviranju djelova parkovske površine koji trenutno nijesu u punoj funkciji. Krajnji cilj jeste očuvanje prirodnih, ambijentalnih, istorijskih i memorijalnih vrijednosti parka na visokom nivou, uz unapređenje njegove uloge kao značajnog prostora rekreacije, boravka i identiteta urbanog jezgra Tivta.

1.2 Osnovni podaci o zaštićenom prirodnom dobru

Osnovni podaci	
Naziv	Veliki gradski park
Vrsta – naziv kategorije	Spomenik prirode <i>Područje kopna ili mora, odnosno kopna i mora u kojem se nalazi jedan ili više prirodnih ili prirodno - kulturnih oblika, koji imaju ekološku, naučnu, estetsku, kulturnu ili obrazovnu vrijednost.</i>
Kategorija	III
Režim zaštite	II
Površina	59 158 m ²
Odluka o proglašenju	Odlukom o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra Veliki gradski park u Tivtu („Sl. list CG – opštinski propisi“, broj 04/15)
Informacije o upravljaču	
Naziv	DOO “Komunalno” Tivat
Adresa	Luke Tomanovića br. 7
Telefon	+382 32 671 527
Faks	+382 32 671 039
e-mail adresa	kom-tivat@t-com.me
Web-adresa	www.komunalnotivat.com

1.3 Geografski položaj i granice zaštićenog područja

Veliki gradski park nalazi se u centralnom dijelu Tivta, uz obalu Tivatskog zaliva, na približnim geografskim koordinatama 42°26'02" sjeverne geografske širine i 18°41'49" istočne geografske dužine. Zbog svog položaja u neposrednoj blizini centra grada i marine Porto Montenegro. Granica Spomenika prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu počinje ulazom u park iz Istarske ulice na glavnu parkovsku stazu. Granica parka počinje iz zamišljene tačke A (Y 6557670,72 X 4698910,00) koja se nalazi u presjeku Istarske ulice i linije potpornog zida FK Arsenal kod ulaza na stadion. Dalje ide linijom betonskog potpornog zida stadiona pravo do postojećeg sjevernog ogradnog zida igrališta; sjevernim ogradnim zidom stadiona do potpornog zida parkinga ispred ulaza u Porto Montenegro; betonskim podzidom koji dijeli parking ispred ulaza u Porto Montenegro od višijeg terena parka sve do južne granice pomoćnog igrališta FK Arsenal; južnom granicom pomoćnog igrališta FK Arsenal do linije koja ide podzidom između istočne strane pomoćnog igrališta i prostora na kojem je malo igralište sa drvenom ogradom pravo do ogradnog zida Porto Montenegra; ogradni zid Porto Montenegra, u nastavku ograda internacionalne škole “Knightsbridge School Montenegro” (bivši hotel podmorničara), kapija ulaza u park, te prati južnu graničnu liniju parkinga do ograde osnovne škole; prati ogradu dvorišta osnovne škole do njene kapije uz jadransku magistralu; skreće južno do parkinga pored magistrale i ide graničnom linijom parkinga (linija prema parku); obodnom linijom parkirališta, siječe prilazni put kapeli, ide ivičnjakom puta do trotoara uz magistralu; prati desnu liniju trotoara (ne uključuje ga u površinu parka) do presjeka sa

2 Prikaz prirodnih i stvorenih vrijednosti zaštićenog prirodnog dobra

Područje Tivta odlikuje se tipičnom mediteranskom klimom, koju karakterišu duga, suva i topla ljeta, kao i blage i kišovite zime. Zahvaljujući specifičnom geografskom položaju u unutrašnjem dijelu Bokokotorskog zaliva, klimatske karakteristike ovog područja imaju značajan uticaj na formiranje i očuvanje bogatog biljnog fonda, kao i na ukupne pejzažne i ambijentalne vrijednosti prostora.

¹ Izvor: Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore

od najsunčanijih gradova Boke Kotorske. Prosječna ljetnja temperatura iznosi oko 27 °C, a tokom godine evidentira se približno 105 tropskih dana.

Prosječna godišnja količina padavina iznosi oko 1.455 mm, pri čemu najveći dio padavina čini kiša, dok je pojava sniježnog pokrivača rijetka i kratkotrajna. Na klimatske karakteristike područja značajno utiču i lokalni vjetrovi. Tokom zimskog perioda najčešće duva bura, hladan i suv vjetar sa kopna, dok je tokom ljeta karakterističan maestral, prijatan vjetar sa mora koji ublažava visoke temperature. U jesenjem i zimskom periodu često je prisutno i jugo, topao i vlažan vjetar koji najčešće donosi padavine.

Povoljni klimatski uslovi omogućili su razvoj bogate i raznovrsne vegetacije, uključujući veliki broj egzotičnih i alohtonih biljnih vrsta koje su se uspješno prilagodile lokalnim uslovima. Poseban značaj u tom pogledu ima Veliki gradski park u Tivtu, u kojem se i danas nalaze brojni vrijedni primjerci biljaka donesenih iz različitih djelova svijeta, uglavnom zahvaljujući pomorcima i moreplovcima tokom perioda intenzivnog pomorskog razvoja Tivta. Ovakvi klimatski uslovi predstavljaju jedan od ključnih faktora očuvanja dendrološke vrijednosti i specifičnog pejzažnog identiteta Parka.

2.2 Demografske karakteristike

Prema rezultatima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2023. godine, na području Opštine Tivat živi 16.338 stanovnika, što predstavlja povećanje u odnosu na popis iz 2011. godine, kada je evidentirano 14.111 stanovnika.

Demografska struktura stanovništva ukazuje na kontinuirani rast broja stanovnika i intenzivniji razvoj urbanog područja Tivta u posljednjoj deceniji, što je uslovljeno ekonomskim razvojem, turističkom ekspanzijom i izraženim migracionim kretanjima karakterističnim za primorski region Crne Gore. Prema podacima popisa, žene čine 50,91% ukupnog stanovništva, dok muškarci čine 49,09%, a prosječna starost stanovništva iznosi 38,8 godina.

2.3 Karakteristike flore, faune i fungije

Tivat se ubraja među opštine sa najvećom gustom naseljenosti u Crnoj Gori, što dodatno potvrđuje njegov značaj kao jednog od najdinamičnijih urbanih i razvojnih centara crnogorskog primorja.

Sagledavajući stanje na terenu opšti utisak je da se radi o zelenim površinama koje daju svojevrsni pečat i prepoznatljivu sliku ovog područja i kao takve ih treba u najvećoj mogućoj mjeri očuvati. Vjerovatno je usljed poremećaja mikroklimе došlo do prorijeđivanja travnog pokrivača, što je dovelo do ispiranja površinskog sloja zemljišta na nagibima. Podrast invazivnih vrsta je takođe potisnuo one manje otporne vrste. U nekim djelovima parka gdje raste prvobitno posađeno zelenilo (prostor u blizini školskog dvorišta i gradske kapele – pinjoli i primorski borovi), podrast otpornijih vrsta je gotovo zakrčio teren. Te vrste su prisutne u nekim djelovima parka i danas u vidu gustog podrasta – lemprika, bagrem i lovor, ali uz redovno održavanje službe upravljača Park se održava.

Dendrofloru Velikog gradskog parka u Tivtu, prema istraživanjima sprovedenim za potrebe izrade Studije zaštite za ovo zaštićeno prirodno dobro, čine 133 vrste, jedna podvrsta, tri varijeteta i 18 kultivara (Tabele 1. i 2.). Od toga 89 vrsta su alohtone vrste (66,92%), a 44 vrste su autohtone (33,08%).

U strukturi vegetacije na većem dijelu parkovske površine dominiraju visoka stabla, uz evidentan nedostatak spratnosti, odnosno nižih etaža ukrasnog grmlja i trajnica-perena. Većina četinarskog drveća potiče iz vremena osnivanja parka, ili iz vremena između dva svjetska rata. Najzastupljeniji su borovi - alepski, primorski i pinjol. Na osnovu uvida na terenu može se zaključiti da su uglavnom u pitanju lijepi, visoki parkovski primjerci, solidne kondicije, sa izuzetkom jako nakrivljenih stabala na kojima ima i mehaničkih oštećenja. Čempresi su zastupljeni u manjem broju, u grupama ili kao soliterni primjerci. Zdravstveno im je stanje različito, počev od onih stabala koja su slabije kondicije pa do izuzetno lijepih parkovskih primjeraka. Čempresi za koje se po dendrometrijskim podacima može približno utvrditi da potiču iz vremena zasnivanja parka, su takođe promjenljivih osobina, na osnovu čega se može zaključiti da pojedina stabla nijesu slabe kondicije zbog starosti već zbog drugih uticaja – uglavnom zbog zasjenčenosti. Kedrovi su uglavnom u dobrom stanju, sa izuzetkom nekoliko primjeraka, kod kojih su prisutna određena oštećenja i simptomi slabljenja. Vrijednija stabla u botaničkom smislu predstavljaju primjerci bidvilove araukarije, koja su među najstarijim primjercima te vrste u Evropi. Većina četinara je, što se starosti tiče, shodno metodologiji prema kojoj se vrši pejzažna taksacija, u kategoriji 4 što podrazumijeva fazu najjačeg vegetativnog i generativnog razvitka, a to što nijesu u punoj formi je uglavnom zbog neredovne njege i zaštite tokom perioda koji je prethodio izradi i sprovođenju planova upravljanja za ovo područje.

Lišćarsko drveće je takođe zastupljeno unutar parkovskih površina u nešto manjem obimu u odnosu na četinare. Najviše je zastupljeno na južnoj strani, gdje nije došlo do spiranja površinskog sloja zemljišta. Od lišćara su prisutni hrastovi, eukaliptusi, lipe, lovor, kaline, brijestovi, a sa po nekoliko primjeraka i divlji kesten, smokva, krupnocvjetna magnolija, kiselo drvo, primorski grab, platan, itd. Većina ovih stabala je u solidnom stanju. Ipak, kod pojedinih primjeraka uočena su oštećenja, kao na mlađim stablima eukaliptusa napad eukaliptusove žučne ose. Na pojedinim djelovima parkovske površine nalaze se i primjerci bagrema koji su samonikli, uglavnom su niskih dekorativnih vrijednosti. U rubnim dijelovima parka prema školi i iza kapele brojan je porast lišćarskih vrsta.

Žbunaste vrste koje su izrasle u niska stabla su prisutne na gotovo čitavoj površini, u promjenljivom broju. Tu se mogu svrstati lemprike, maginje (jagodnjak), oleandri i pitosporuma. Mlade sadnice drveća su prisutne u južnom dijelu parka, i to vrste javora (mliječ, šećerni javor, pajavac), zatim ginko, krupnocvjetna magnolija, crvenolisna šljiva, tulipanovac, bidvilova araukarija, kedar, vrste borova (pinjol, alepski, himalajski), parocija, vrste hrasta (česmina, plutnjak), judino drvo, itd.

Od vrsta palmi su zastupljene niska i visoka žumara. Od povijuša i puzavica javljaju se pavit i bršljan.

Tabela 1. Popis alohtonih vrsta u Velikom gradskom parku²

Gymnospermae (Golosjemenjače)			
Familija	Rod	Vrsta	Narodni naziv
<i>Ginkgoaceae</i>	<i>Ginkgo</i>	<i>Ginkgo biloba</i> L.	Ginko

² Izvor: Studija zaštite „Veliki gradski park“, Tivat

<i>Araucariaceae</i>	<i>Araucaria</i>	<i>Araucaria bidwillii</i> Hook.	Bidvilova araukarija
<i>Pinaceae</i>	<i>Picea</i>	<i>Picea omorika</i> (Pančić) Purk.	Pančićeve omorika
<i>Pinaceae</i>	<i>Pinus</i>	<i>Pinus pinaster</i> Aiton	Primorski bor
<i>Pinaceae</i>	<i>Pinus</i>	<i>Pinus pinea</i> L.	Pinija
<i>Pinaceae</i>	<i>Abies</i>	<i>Abies nordmanniana</i> (Stev.) Spach.	Kavkaska jela
<i>Pinaceae</i>	<i>Cedrus</i>	<i>Cedrus deodara</i> (D. Don.) G. Don.	Himalajski kedar
<i>Pinaceae</i>	<i>Cedrus</i>	<i>Cedrus deodara</i> (G. Don.) G. Don.	Himalajski kedar (kultivar visećih
<i>Cupressaceae</i>	<i>Cupressus</i>	<i>Cupressus macrocarpa</i> Hartw.	Kalifornijski čempres
<i>Cupressaceae</i>	<i>Cupressus</i>	<i>Cuprocyparis x leylandii</i> Farjon	Lejlandov pačempres
<i>Cupressaceae</i>	<i>Platycladus</i>	<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco	Istona tuja
<i>Cupressaceae</i>	<i>Platycladus</i>	<i>Platycladus orientalis</i> (L.) Franco „Cloud“	Istočna tuja (hortikulturni oblik)
<i>Cupressaceae</i>	<i>Juniperus</i>	<i>Juniperus chinensis</i> L.	Kineska smreka ili kleka

**Angyospermae
(Skrivenosjemenjače)**

Familija	Rod	Vrsta	Narodni naziv
<i>Magnoliaceae</i>	<i>Magnolia</i>	<i>Magnolia grandiflora</i> L.	Krupnocvjetna magnolija
<i>Magnoliaceae</i>	<i>Magnolia</i>	<i>Magnolia grandiflora</i> L. „D.D. Blanchard“	Blanšarova krupnocvjetna magnolija (kultivar konične, guste krošnje)
<i>Magnoliaceae</i>	<i>Magnolia</i>	<i>Magnolia stellata</i> Maxim.	Zvezdasta magnolija
<i>Magnoliaceae</i>	<i>Magnolia</i>	<i>Magnolia x soulangeana</i> Soul – Bod.	Soulanžova magnolija
<i>Magnoliaceae</i>	<i>Liriodendron</i>	<i>Liriodendron tulipifera</i> L.	Tulipanovac
<i>Asparagaceae</i>	<i>Agave</i>	<i>Agave Americana</i> L.	Američka agava
<i>Asparagaceae</i>	<i>Yucca</i>	<i>Yucca gloriosa</i> L.	Juka veličanstvena

Asparagaceae	<i>Yucca</i>	<i>Yucca filamentosa</i> L.	Vlaknasta juka
Rosaceae	<i>Rosa</i>	<i>Rosa</i> sp.	Ruža
Rosaceae	<i>Chaenomeles</i>	<i>Chaenomeles japonica</i> (Thunb.) Lindl.	Japanska dunjarica
Rosaceae	<i>Cotoneaster</i>	<i>Cotoneaster glaucophyllus</i> Franch.	Mušmulica sjajna
Rosaceae	<i>Amelanchier</i>	<i>Amelanchier canadensis</i> (L.) Medik.	Kanadska rušvica
Rosaceae	<i>Spiraea</i>	<i>Spiraea x vanhouttei</i> (Briot.) Carriere	Vanhouteova suručica
Rosaceae	<i>Kerria</i>	<i>Kerria japonica</i> DC.	Kerija
Rosaceae	<i>Photinia</i>	<i>Photinia fraseri</i> Dress.	Frazerova fotinija
Rosaceae	<i>Photinia</i>	<i>Photinia fraseri</i> Dress. „Little Red Robin“	Frazerova fotinija (kult. niske forme)
Lythraceae	<i>Lagerstroemia</i>	<i>Lagerstroemia indica</i> (L.) Pers.	Lagerstremija
Myrtaceae	<i>Feijoa</i>	<i>Feijoa sellowiana</i> Berg.	Feijovka ili feijoa
Myrtaceae	<i>Callistemon</i>	<i>Callistemon citrinus</i> (Curt.) Stapf	Kalistemon
Myrtaceae	<i>Eucalyptus</i>	<i>Eucalyptus globulus</i> Labill.	Eukaliptus
Malvaceae	<i>Hibiscus</i>	<i>Hibiscus syriacus</i> L.	Sirijska ruža
Meliaceae	<i>Melia</i>	<i>Melia azedarach</i> L.	Melija
Rutaceae	<i>Citrus</i>	<i>Citrus x aurantium</i> L.	Gorka narandža
Rutaceae	<i>Citrus</i>	<i>Citrus x lemon</i> (L.) Burnm. f.	Limun
Rutaceae	<i>Citrus</i>	<i>Citrus reticulata</i> Blanco	Mandarina
Rutaceae	<i>Citrus</i>	<i>Citrus x sinensis</i> 8L.) Osbeck	Narandža
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer negundo</i> L.	Negundovac
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer negundo</i> L. cv. „Variegatum“	Negundovac
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer palmatum</i> Thunb. „Atropurpureum“	Dlanasti javor
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer palmatum</i> Thunb. „Green Star“	Dlanasti javor (kultivar zelenih, zvjezdastih)

			listova)
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer palmatum</i> Thunb. „Kagero	Dlanasti javor
Aceraceae	<i>Acer</i>	<i>Acer palmatum</i> Thunb. „Osakazuki	Dlanasti javor (kultivar prstastih
Sapindaceae	<i>Koelreuteria</i>	<i>Koelreuteria paniculata</i> Laxm.	Kelreuterija
Hippocastanaceae	<i>Aesculus</i>	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	Divlji kesten
Simaroubaceae	<i>Ailanthus</i>	<i>Ailanthus altissima</i> (Mill.) Swingle	Pajasen
Hydrangeaceae	<i>Hydrangea</i>	<i>Hydrangea macrophylla</i> (Thunb.) Ser.	Hortenzija
Hydrangeaceae	<i>Philadelphus</i>	<i>Philadelphus coronarius</i> L.	Pajasmin
Ebenaceae	<i>Diospyros</i>	<i>Diospyros kaki</i> L.	Kakijevac
Theaceae	<i>Camellia</i>	<i>Camellia japonica</i> L.	Kamelija
Garryaceae	<i>Aucuba</i>	<i>Aucuba japonica</i> Thunb.	Aukuba japanska
Apocynaceae	<i>Trachelospermum</i>	<i>Trachelospermum jasminoides</i> Lem.	Zvezdasti jasmin
Bignoniaceae	<i>Campsis</i>	<i>Campsis radicans</i> (L.) Seem.	Tekoma ili trubasti jasmin
Bignoniaceae	<i>Catalpa</i>	<i>Catalpa bignonioides</i> Walt.	Obična katalpa
Lamiaceae	<i>Rosmarinus</i>	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	Ruzmarin
Lamiaceae	<i>Teucrium</i>	<i>Teucrium fruticans</i> L.	Žbunoliki dubačac
Lamiaceae	<i>Clerodendrum</i>	<i>Clerodendrum trichotomum</i> Thunb.	Klerodendrum
Oleaceae	<i>Forsythia</i>	<i>Forsythia x intermedia</i> Zabel	Forsitija hibridna
Oleaceae	<i>Jasminum</i>	<i>Jasminum nudiflorum</i> Lindl.	Kineski jasmin
Oleaceae	<i>Ligustrum</i>	<i>Ligustrum lucidum</i> Ait.	Japanska kalina sjajna
Oleaceae	<i>Ligustrum</i>	<i>Ligustrum ovalifolium</i> Hassk.	Japanska kalina širokolisna
Oleaceae	<i>Ligustrum</i>	<i>Ligustrum ovalifolium</i> Hassk. 'Variegatum'	Japanska kalina širokolisna (listovi sa

			bijelim pjegama)
Verbenaceae	<i>Lantana</i>	<i>Lantana camara</i> L.	Lantana
Escalloniaceae	<i>Escallonia</i>	<i>Escallonia rubra</i> Pers.	Eskalonija
Adoxaceae	<i>Viburnum</i>	<i>Viburnum odoratissimum</i> var. <i>awabuki</i> Ker. Gavl.	Hudika slatka
Caprifoliaceae	<i>Abelia</i>	<i>Abelia chinensis</i> R. Br.	Abelija
Caprifoliaceae	<i>Lonicera</i>	<i>Lonicera fragrantissima</i> Lindl.	Zimska kozokrvina
Caprifoliaceae	<i>Lonicera</i>	<i>Lonicera nitida</i> Wils.	Sjajna kozokrvina
Pittosporaceae	<i>Pittosporum</i>	<i>Pittosporum tobira</i> Ait.	Pitospor
Pittosporaceae	<i>Pittosporum</i>	<i>Pittosporum tobira</i> Ait. 'Nana'	Pitospor (kultivar niske forme)
Pittosporaceae	<i>Pittosporum</i>	<i>Pittosporum tenuifolium</i> Gaertn. 'Variegata'	Pitospor (kultivar sa bijelim pjegama po listu)
Moraceae	<i>Maclura</i>	<i>Maclura aurantiaca</i> Nutt.	Maklura
Moraceae	<i>Morus</i>	<i>Morus alba</i> L.	Bijeli dud
Moraceae	<i>Morus</i>	<i>Morus nigra</i> L.	Crni dud
Moraceae	<i>Ficus</i>	<i>Ficus benghalensis</i> L.	Indijski fikus
Arecaceae	<i>Chamaerops</i>	<i>Chamaerops excelsa</i> Thunb.	Visoka žumara
Arecaceae	<i>Phoenix</i>	<i>Phoenix canariensis</i> Chabaud	Kanarska palma
Berberidaceae	<i>Berberis</i>	<i>Berberis thunbergii</i> DC. 'Atropurpurea'	Tunbergova žutika
Platanaceae	<i>Platanus</i>	<i>Platanus x acerifolia</i> Willd.	Jovorolisni platan
Proteaceae	<i>Gravillea</i>	<i>Gravillea</i> sp. R.Br. 'Robyn Gordon'	Gravileja (kultivar crvenog cvijeta)
Altingiaceae	<i>Liquidambar</i>	<i>Liquidambar styraciflua</i> L.	Likvidambar
Celastraceae	<i>Euonymus</i>	<i>Euonymus japonicas</i> Thunb.	Japanska kurika
Celastraceae	<i>Euonymus</i>	<i>Euonymus japonicas</i> Thunb. 'Aureovariegata'	Japanska kurika (list sa zlatnožutim pjegama)

Fabaceae	<i>Gleditsia</i>	<i>Gleditsia triacanthos</i> L.	Gledidžija ili trnovac
Fabaceae	<i>Ceratonia</i>	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Rogač
Fabaceae	<i>Acacia</i>	<i>Acacia dealbata</i> Link	Mimoza
Fabaceae	<i>Acacia</i>	<i>Acacia longifolia</i> (Andr.) Willd.	Mimoza dugolisna
Fabaceae	<i>Albizia</i>	<i>Albizia julibrissin</i> Dur.	Albicija
Fabaceae	<i>Laburnum</i>	<i>Laburnum alpinum</i> J.Presl	Negnjil planinski
Fabaceae	<i>Laburnum</i>	<i>Laburnum anagyroides</i> Medik.	Negnjil obični
Fabaceae	<i>Robinia</i>	<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	Bagrem
Fabaceae	<i>Wisteria</i>	<i>Wisteria sinensis</i> (Sims.) DC.	Glicinija
Polygalaceae	<i>Polygala</i>	<i>Polygala myrtifolia</i> L.	Krestušac mirtolisni
Elaeagnaceae	<i>Elaeagnus</i>	<i>Elaeagnus pungens</i> Thunb.	Srebrni trn
Lauraceae	<i>Cinnamomum</i>	<i>Cinnamomum camphora</i> (L.) J. Presl.	Kamforovac
Ericaceae	<i>Calluna</i>	<i>Calluna vulgaris</i> (L.) Hull.	Vrijes
Fagaceae	<i>Castanea</i>	<i>Castanea sativa</i> Mill.	Kesten pitomi

Tabela 2. Popis autohtonih vrsta u Velikom gradskom parku ³

Gymnospermae (Golosjemenjače)			
Familija	Rod	Vrsta	Narodni naziv
Pinaceae	<i>Pinus</i>	<i>Pinus halepensis</i> Mill.	Alepski bor
Pinaceae	<i>Picea</i>	<i>Picea abies</i> (L.) Karsten	Smrča
Cupressaceae	<i>Cupressus</i>	<i>Cupressus sempervirens</i> L. var. <i>sempervirens</i>	Čempres (varijetet piramidalne krošnje)

³ Izvor: Studija zaštite „Veliki gradski park“, Tivat.

Cupressaceae	<i>Cupressus</i>	<i>Cupressus sempervirens</i> L. var. <i>horizontalis</i> (Mill.) Gord.	Čempres (varijetet širokođunjaste krošnje)
Taxaceae	<i>Taxus</i>	<i>Taxus baccata</i> L.	Tisa evropska
Taxaceae	<i>Taxus</i>	<i>Taxus baccata</i> L. „Fastigiata“	Tisa evropska (kultivar stubaste)

**Angiospermae
(Skrivenosjemenjače)**

Familija	Rod	Vrsta	Narodni naziv
Coryllaceae	<i>Carpinus</i>	<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	Bjelograbić
Coryllaceae	<i>Ostrya</i>	<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	Crni grab
Fagaceae	<i>Quercus</i>	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	Hrast medunac
Fagaceae	<i>Quercus</i>	<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Lieblein	Hrast kitnjak
Fagaceae	<i>Quercus</i>	<i>Quercus ilex</i> L.	Hrast česvina ili crnika
Ulmaceae	<i>Ulmus</i>	<i>Ulmus minor</i> Miller	Brijest poljski
Ulmaceae	<i>Ulmus</i>	<i>Ulmus laevis</i> Pallas	Brijest vez
Ulmaceae	<i>Celtis</i>	<i>Celtis australis</i> L.	Crna košćela
Rosaceae	<i>Rubus</i>	<i>Rubus ulmifolius</i> Schott	Kupina
Rosaceae	<i>Prunus</i>	<i>Prunus padus</i> L.	Sremza
Rosaceae	<i>Laurocerasus</i>	<i>Laurocerasus officinalis</i> Roem.	Lovorvišnja
Rosaceae	<i>Prunus</i>	<i>Prunus avium</i> L.	Divlja trešnja
Rosaceae	<i>Malus</i>	<i>Malus domestica</i> Borkh.	Jabuka domaća
Rosaceae	<i>Prunus</i>	<i>Prunus domestica</i> L.	Šljiva domaća
Rosaceae	<i>Prunus</i>	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.	Zerdelija ili džanarika
Rosaceae	<i>Prunus</i>	<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh. „Atropurpurea“	Zerdelija ili džanarika
Buxaceae	<i>Buxus</i>	<i>Buxus sempervirens</i> L.	Šimšir

<i>Tiliaceae</i>	<i>Tilia</i>	<i>Tilia cordata</i> Mill.	Lipa sitnolisna
<i>Tiliaceae</i>	<i>Tilia</i>	<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	Lipa krupnolisna
<i>Myrtaceae</i>	<i>Myrtus</i>	<i>Myrtus communis</i> L.	Mirta
<i>Araliaceae</i>	<i>Hedera</i>	<i>Hedera helix</i> L.	Bršljan
<i>Cornaceae</i>	<i>Cornus</i>	<i>Cornus mas</i> L.	Drijen
<i>Oleaceae</i>	<i>Olea</i>	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>sativa</i> (Loudon) Arcangeli	Maslina pitoma
<i>Oleaceae</i>	<i>Fraxinus</i>	<i>Fraxinus ornus</i> L.	Jasen crni
<i>Oleaceae</i>	<i>Fraxinus</i>	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	Jasen gorski
<i>Oleaceae</i>	<i>Ligustrum</i>	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	Kalina
<i>Oleaceae</i>	<i>Phillyrea</i>	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	Zelenika
<i>Sambucaceae</i>	<i>Viburnum</i>	<i>Viburnum tinus</i> L.	Lemprika
<i>Punicaceae</i>	<i>Punica</i>	<i>Punica granatum</i> L.	Nar
<i>Apocinaceae</i>	<i>Nerium</i>	<i>Nerium oleander</i> L.	Oleander
<i>Aceraceae</i>	<i>Acer</i>	<i>Acer platanoides</i> L.	Javor mliječ
<i>Aceraceae</i>	<i>Acer</i>	<i>Acer platanoides</i> L. „Crimson King“	Javor mliječ (kultivar tamno crvenih listova)
<i>Aceraceae</i>	<i>Acer</i>	<i>Acer campestre</i> L.	Klen
<i>Aceraceae</i>	<i>Acer</i>	<i>Acer monspessulanum</i> L.	Makljen
<i>Rhamnaceae</i>	<i>Paliurus</i>	<i>Paliurus spina-christi</i> Mill.,	Drača
<i>Anacardiaceae</i>	<i>Cotinus</i>	<i>Cotinus coggygria</i> Scop.	Ruj
<i>Anacardiaceae</i>	<i>Pistacia</i>	<i>Pistacia terebinthus</i> L.,	Smrdljika
<i>Juglandaceae</i>	<i>Juglans</i>	<i>Juglans regia</i> L.	Orah
<i>Ericaceae</i>	<i>Arbutus</i>	<i>Arbutus unedo</i> L.	Maginja
<i>Vitaceae</i>	<i>Vitis</i>	<i>Vitis vinifera</i> L.	Vinova loza
<i>Lauraceae</i>	<i>Laurus</i>	<i>Laurus nobilis</i> L.	Lovor

Neke od navedenih vrsta iz strukture visoke vegetacije ne ispunjavaju vizuelno estetske zahtjeve, zbog loše razvijenog i deformisanog habitusa ni pojedinih dijelova stabla.

Od predstavnika dendroflоре vizuelno najljepši dojam ostavljaju stoljetna stabla alepskog bora (lat. *Pinus halepensi* Miller) i pinjola (lat. *Pinus pinea* L.). Evidentirana su i nešto mlađa stabla alepskog bora (lat. *Pinus halepensis* Miller), stabla čempresa (lat. *Cupressus sempervirens* L.), veoma stari primjerci eucaliptusa (lat. *Eucalyptus globulus* Labill.), lovora (lat. *Laurus nobilis* L.), jedinstven stari primjerak bidvilove araukarije (lat. *Araucaria bidwillii* Hook.) sa prisustvom podmlatka.

Slika broj 3. Primjerak alepskog bora (lat. *Pinus halepensis* Miller)

Tabela 3. Vrste, brojnost i njihov procentualni udio u dendroflori Velikog gradskog parka⁴

Vrsta	Komada	Procentualno učešće
<i>Pinus halepensis</i> Miller	209	18,85%
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	138	12,44%
<i>Laurus nobilis</i> L.	120	10,82%
<i>Cupressus sempervirens</i> var. <i>horizontalis</i> L.	86	7,75%
<i>Pinus pinea</i> L.	75	6,76%
<i>Viburnum tinus</i> L.	63	5,68%
<i>Pinus pinaster</i> Aiton	32	2,89%
<i>Eucalyptus globulus</i> Labill.	29	2,61%
<i>Quercus petraea</i> Liebl.	26	2,34%
<i>Cupressus sempervirens</i> L. var. <i>pyramidalis</i>	27	2,43%
<i>Ligustrum lucidum</i> W.T.Aiton	21	1,89%
<i>Platanus acerifolia</i> Willd	18	1,62%
<i>Chamaerops ehcelsa</i> Thunb.	18	1,62%
<i>Nerium oleander</i> L.	17	1,53%
<i>Melia azedarach</i> L.	14	1,26%
<i>Celtis australis</i> L.	12	1,08%
<i>Cedrus deodara</i> G.Don	12	1,08%
<i>Quercus pubescens</i> Willd.	11	0,99%
<i>Arbutus unedo</i> L.	10	0,90%
<i>Ginkgo biloba</i> L.	8	0,72%
<i>Dracaena draco</i> L.	8	0,72%
<i>Prunus laurocerasus</i> L.	7	0,63%
<i>Araucaria bidwillii</i> Hook	6	0,54%
<i>Thuja orientalis</i> L.	5	0,45%
<i>Punica granatum</i> L.	5	0,45%
<i>Prunus cerasifera</i> Ehrh.	5	0,45%
<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	4	0,36%
<i>Pittosporum tobira</i> W.T.Aiton	4	0,36%
<i>Photinia x fraseri</i> Dress.	4	0,36%
<i>Phoenix canariensis</i> Chabaud	4	0,36%
<i>Ulmus pumila</i> L.	3	0,27%
<i>Thuja occidentalis</i> L.	3	0,27%
<i>Taxus baccata</i> L. 'Fastigiata'	3	0,27%
<i>Symphoricarpos albus</i> S.F.Blake	3	0,27%
<i>Olea europaea</i> L.	3	0,27%
<i>Magnolia grandiflora</i> L.	3	0,27%
<i>Liquidambar styraciflua</i> L.	3	0,27%
<i>Lagerstroemia indica</i> Pers.	3	0,27%
<i>Ficus carica</i> L.	3	0,27%

⁴ Izvor: Studija zaštite „Veliki gradski park“, Tivat.

<i>Cornus mas</i> L.	3	0,27%
<i>Buxus sempervirens</i> L.	3	0,27%
<i>Ailanthus altissima</i> Swingle	3	0,27%
<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	3	0,27%
<i>Acer negundo</i> L.	3	0,27%
<i>Yucca filamentosa</i> L.	3	0,27%
<i>Punica granatum</i> L.	3	0,27%
<i>Ulmus effusa</i> Willd.	2	0,18%
<i>Tilia cordata</i> Mill.	2	0,18%
<i>Prunus serrulata</i> Lindl.	2	0,18%
<i>Philadelphus coronarius</i> L.	2	0,18%
<i>Magnolia x soulangeana</i> Soul.- Bod.	2	0,18%
<i>Liriodendron tulipifera</i> L.	2	0,18%
<i>Koelreuteria paniculata</i> Laxm.	2	0,18%
<i>Jasminum nudiflorum</i> Lindl.	2	0,18%
<i>Hibiscus syriacus</i> L.	2	0,18%
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	2	0,18%
<i>Cedrus deodara</i> G.Don 'Pendula'	2	0,18%
<i>Carpinus orientalis</i> Mill.	2	0,18%
<i>Acer palmatum</i> Thunb.	2	0,18%
<i>Acer negundo</i>	2	0,18%
<i>Acacia longifolia</i> Willd.	2	0,18%
<i>Acacia dealbata</i> Link	2	0,18%
<i>Yucca gloriosa</i> L.	1	0,09%
<i>Wisteria sinensis</i> DC.	1	0,09%
<i>Ulmus glabra</i> Huds.	1	0,09%
<i>Ulmus campestris</i> Mill.	1	0,09%
<i>Sophora japonica</i> L.	1	0,09%
<i>Platanus orientalis</i> L.	1	0,09%
<i>Picea abies</i> L. var. <i>Glabra</i>	1	0,09%
<i>Picea abies</i> L.	1	0,09%
<i>Ostrya carpinifolia</i> Scop.	1	0,09%
<i>Morus nigra</i> L.	1	0,09%
<i>Morus alba</i> L.	1	0,09%
<i>Magnolia stellata</i> Maxim.	1	0,09%
<i>Maclura aurantiaca</i> Nutt.	1	0,09%
<i>Laburnum alpinum</i> J.Presl	1	0,09%
<i>Fraxinus ornus</i> L.	1	0,09%
<i>Ficus</i> sp.	1	0,09%
<i>Eriobotrya japonica</i> Lindl.	1	0,09%
<i>Ealeagnus pungens</i> Thunb.	1	0,09%
<i>Cupressus macrocarpa</i> Hartw.	1	0,09%
<i>Cupressus arizonica</i> L.	1	0,09%
<i>Cotinus coggygria</i> Scop.	1	0,09%

<i>Colutea arborescens</i> L.	1	0,09%
<i>Cedrus atlantica</i> Endl.	1	0,09%
<i>Catalpa bignonioides</i> Walter	1	0,09%
<i>Carpinus betulus</i> L.	1	0,09%
<i>Camellia japonica</i> L.	1	0,09%
<i>Broussonetia papyrifera</i> Vent.	1	0,09%
<i>Amelanchier canadensis</i> Medik.	1	0,09%
<i>Acer pseudoplatanus</i> L. 'Purpurea'	1	0,09%
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	1	0,09%
<i>Acca sellowiana</i> Burret	1	0,09%
<i>Thuja occidentalis</i> L.	1	0,09%
<i>Spiraea x vanhouttei</i> Carriere	1	0,09%
<i>Myrtus communis</i> L.	1	0,09%
<i>Magnolia grandiflora</i> L.	1	0,09%

Tabela 3a. Procentualno učešće po kategorijama na području Velikog gradskog parka

Kategorija	komada	Procentualno učešće
A	79	7,12%
B	390	35,17%
C	441	39,76%
R	199	17,94%

Značenje kategorija navedenih u Tabeli 5a:

A – drveće visokog kvaliteta (za očuvanje);

B – Drveće ograničenog kvaliteta (očuvanje uz mjere njege);

C – Drveće niskog kvaliteta (očuvanje uz značajne mjere njege);

R – drveće niskog kvaliteta (za uklanjanje).

Dio parka u zoni morskog dobra

Dio površine Velikog gradskog parka u Tivtu nalazi se u obuhvatu zone Morskog dobra, odnosno u kontaktnom obalnom pojasu koji predstavlja integralni segment zaštićenog urbanog pejzaža i obalnog ekosistema Tivatskog zaliva.

Na površini Velikog gradskog parka koja se nalazi u zahvatu zone Morskog dobra, ukupne površine približno 15.454 m², a koja obuhvata prostor zapadno od glavne parkovske šetne staze, evidentirano je prisustvo značajnog dendrološkog fonda karakterističnog za mediteransko-hortikulturni pejzaž Tivta. U predmetnom prostoru zastupljene su autohtone i alohtone vrste visokog dekorativnog i pejzažnog značaja, među kojima dominiraju čempres (lat. *Cupressus sempervirens* L.), alepski bor (lat. *Pinus halepensis* Miller) i pinjol (lat. *Pinus pinea* L.), dok se posebno izdvajaju reprezentativni i morfološki razvijeni primjerci himalajskog kedra (lat. *Cedrus deodara* G.Don), koji doprinose visokoj estetskoj, ambijentalnoj i ekološkoj vrijednosti ovog dijela parka.

Vegetacijska struktura prostora ukazuje na djelimično očuvan parkovski karakter, ali i na prisutne procese sekundarne sukcesije uslovljene nedovoljnim održavanjem pojedinih segmenata prostora. Na

površinama koje gravitiraju pomoćnom fudbalskom igralištu FK „Arsenal“, usljed dugotrajnog izostanka adekvatnih mjera hortikulturnog održavanja i kontrole vegetacije, došlo je do intenzivnog razvoja gustog samoniklog podrasta i spontane drvenasto-žbunaste vegetacije. U florističkom sastavu podrasta dominantno su zastupljene pionirske i ruderalne vrste, koje svojim ekspanzivnim razvojem utiču na smanjenje preglednosti prostora, promjenu izvorne pejzažne kompozicije i potiskivanje vrijednih parkovskih i dendroloških elemenata.

Navedeni procesi ukazuju na potrebu sprovođenja sistematskih mjera revitalizacije i pejzažnog uređenja predmetnog prostora, koje bi obuhvatile uklanjanje invazivnog i nekontrolisano razvijenog podrasta, sanaciju degradiranih zelenih površina, valorizaciju postojećeg dendrofonda i uspostavljanje kontinuiranog režima održavanja u skladu sa principima održivog upravljanja zaštićenim urbanim zelenim površinama i obalnim područjem u zoni Morskog dobra.

Tabela 4. Procentualno učešće po vrstama na području parka u zoni Morskog dobra

Vrsta	Komada	Procentualno učešće
<i>Cupressus semp. var. Stricta L.</i>	26	12,15%
<i>Pinus halepensis Miller</i>	21	9,81%
<i>Cedrus deodara G.Don</i>	21	9,81%
<i>Celtis australis L.</i>	18	8,41%
<i>Cupressus semp. var. Horizontalis L.</i>	17	7,94%
<i>Laurus nobilis L.</i>	17	7,94%
<i>Pinus pinea L.</i>	15	3,27%
<i>Robinia pseudoacacia L.</i>	14	2,34%
<i>Eucalyptus globulus Labill.</i>	9	4,21%
<i>Ulmus pumila L.</i>	8	3,74%
<i>Gleditsia triacanthos L.</i>	8	3,74%
<i>Chamaerops excelsa Thunb.</i>	5	2,34%
<i>Ligustrum lucidum W.T.Aiton</i>	5	2,34%
<i>Tilia cordata Mill.</i>	3	1,40%
<i>Pinus pinaster Aiton</i>	3	1,40%
<i>Quercus petraea Liebl.</i>	3	1,40%
<i>Koelreuteria paniculata Laxm.</i>	2	0,93%
<i>Nerium oleander L.</i>	2	0,93%
<i>Cupressus macrocarpa Hartw.</i>	1	0,47%
<i>Fraxinus excelsior L.</i>	1	0,47%
<i>Ulmus effusa Willd.</i>	1	0,47%
<i>Magnolia grandiflora L.</i>	1	0,47%
<i>Phoenix canariensis Chabaud</i>	1	0,47%
<i>Citrus x aurantium L.</i>	1	0,47%
<i>Picea abies L.</i>	1	0,47%
<i>Albizia julibrissin Durazz.</i>	1	0,47%
<i>Ceratonia siliqua L.</i>	1	0,47%

<i>Araucaria bidwillii</i> Hook.	1	0,47%
<i>Diospyros kaki</i> Thunb.	1	0,47%
<i>Euonymus jap. Thunb 'Aureovariegata'</i>	1	0,47%
<i>Ginkgo biloba</i> L.	1	0,47%
<i>Morus alba</i> L.	1	0,47%
<i>Morus nigra</i> L.	1	0,47%
<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	1	0,47%
<i>Acacia dealbata</i> Link	1	0,47%

Tabela 4a. Procentualno učešće po kategorijama na području parka u zoni Morskog dobra

Kategorija	komada	Procentualno učešće
A	40	18,69%
B	105	49,07%
C	50	23,36%
R	19	8,88%

Značenje kategorija navedenih u Tabeli 5a:

A – drveće visokog kvaliteta (za očuvanje);

B – Drveće ograničenog kvaliteta (očuvanje uz mjere njege);

C – Drveće niskog kvaliteta (očuvanje uz značajne mjere njege);

R – drveće niskog kvaliteta (za uklanjanje).

U tabeli 5. prikazane su zaštićene vrste nacionalnim zakonodavstvom i njima se mora posvetiti veća pažnja od strane upravljača.

Tabela 5. Drvenaste vrste zaštićene nacionalnim zakonodavstvom⁵

Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	Endemizam	Rijetka i ugrožena vrsta	CG zaštita
<i>Buxus sempervirens</i> L.	Šimšir	-	+	+
<i>Taxus baccata</i> L.	Tisa	-	+	+
<i>Prunus padus</i> L.	Sremza	-	+	+

U Parku su zastupljene gljive čiji je pregled dat u tabeli br.6.

⁵ Legenda: + - vrsta zaštićena zakonom u Crnoj Gori ("S.I. RCG" br 76/06);

Tabela 6. Pregled vrsta gljiva⁶ u Velikom gradskom parku

Latinski naziv vrste	Nacionalni status zaštite	Međunarodni status zaštite
<i>Bovista plumbea</i> Pers. 1796 : Pers.		
<i>Crepidotus mollis</i> (Schaeff. : Fr.) Staude 1857		
<i>Ganoderma resinaceum</i> Boud. 1889	+, PI	ERL (C)
<i>Lycoperdon lividum</i> Pers. 1809		
<i>Neolentinus adhaerens</i> (Alb. & Schwein. : Fr.) Redhead & Ginns 1985	+, PI; NCL -CR (D)	ERL (C)
<i>Phaeolus schweinitzii</i> (Fr. : Fr.) Pat. 1900		
<i>Phellinus torulosus</i> (Pers.) Bourdot & Galzin 1925		
<i>Suillus collinitus</i> (Fr.) Kuntze 1898		

Tabela 7. Prikaz zasađenih sadnica odnosno uklonjenih primjeraka ukrasnog drveća, žbunja i puzavica.

Godina	Zasadene sadnice				Uklonjeni primjerci			
2022.	Redn i broj	Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	Broj sadnica	Redn i broj	Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	Broj primjeraka
	1.	<i>Pittosporum tobira</i>	Pitosporum	35	1.	<i>Pinus pinaster</i>	Primorski bor	1
	2.	<i>Cotoneaster salicifolius</i>	Vrbolisna dunjarica	30				
	3.	<i>Celtis australis</i>	Koprivić	7				
	4.	<i>Pinus pinaster</i>	Primorski bor	6				
	5.	<i>Tilia sp.</i>	Lipa	5				
	6.	<i>Pinus halepensis</i>	Alepski bor	4				
	7.	<i>Catalpa bignonioides</i>	Cigaraš	2				
	8.	<i>Pinus pinea</i>	Pinjol	1				
	9.	<i>Platanus x acerifolia</i>	Javorolisni platan	1				
			Ukupno:	91			Ukupno:	1
2023.	1.	<i>Hydrangea hortensis</i>	Hortenzija	82	1.	<i>Pinus sp.</i>	Bor	2
	2.	<i>Laurus nobilis</i>	Lovor	72	2.	<i>Laurus nobilis</i>	Lovor	1

⁶ PL - vrsta prisutna na Preliminarnoj crvenoj listi makromiceta Crne Gore (Perić & Perić, 2004);

NCL - vrsta je predložena za nacionalnu crvenu listu shodno kriterijumima IUCN (Kasom & Četković, 2013); ERL - vrta prisutna na Crvenoj listi ugroženih gljiva Evrope (kategorija ugroženosti A, B, C, ili D) (Ing, 1993)).

	3.	<i>Cupressus sempervirens</i>	Obični čempres	24				
	4.	<i>Rhynchospermum jasminoides</i>	Zvezdasti jasmin	22				
	5.	<i>Lantana camara</i>	Lantana	10				
	6.	<i>Phyllostachys sp.</i>	Bambus	7				
	7.	<i>Cotoneaster horizontalis</i>	Polegla dunjarica	6				
	8.	<i>Quercus ilex</i>	Česmina	2				
	9.	<i>Lagerstroemia indica</i>	Indijski jorgovan	1				
	10.	<i>Ceratonis siliqua</i>	Rogač	1				
	11.	<i>Grevillea sp.</i>	Grevilea	1				
	12.	<i>Hibiscus syriacus</i>	Sirijska ruža	1				
	13.	<i>Pinus pinea</i>	Pinjol	1				
	14.	<i>Cinnamomum camphora</i>	Kamforovac	1				
			Ukupno:	231			Ukupno:	3
2024.	1.	<i>Pittosporum tobira</i>	Pitosporum	182				
	2.	<i>Spiraea sp.</i>	Suručica	57				
	3.	<i>Elaeagnus x ebbingei</i> cv. „Viveleg“	Šatirani eleagnus	42				
	4.	<i>Pinus halepensis</i>	Alepsi bor	22				
	5.	<i>Cotoneaster salicifolius</i>	Vrbolisna dunjarica	20				
	6.	<i>Jasminum nudiflorum</i>	Zimski jasmin	16				
	7.	<i>Rosmarinus officinalis</i>	Ruzmarin	12				
	8.	<i>Chamaerops excelsa</i>	Visoka žumara	5				
	9.	<i>Eriobotrya japonica</i>	Nješćula	4				
	10.	<i>Quercus suber</i>	Plutnjak	3				
	11.							
	12.	<i>Pinus pinea</i>	Pinjol	3				
	13.	<i>Olea europaea</i>	Maslina	1				
	14.	<i>Schinus terebinthifolia</i>	Crveni biberovac	1				
	15.	<i>Wisteria sinensis</i>	Glicinija	1				
	16.	<i>Platanus sp.</i>	Platan	1				
			Ukupno:	370				
2025.	1.	<i>Grevillea sp., Juniperus sp., Abelia sp., Lantana camara, Nandina domestica, Taxus baccata,</i>	Grevilea, Kleka, Abelija, Lantana, Nandina, Tisa, Indijski	432	1.	<i>Pinus pinea</i>	Pinjol	1

		<i>Lagerstroemia indica</i> , <i>Hydrangea hortensis</i> , <i>Cotoneaster sp.</i> , <i>Jasminum sp.</i>	jorgovan, Hortenzija, Dunjarica, Jasmin					
	2.	<i>Pittosporum tobira</i>	Pitosporum	15	2.	<i>Eucalyptus globulus</i>	Eukaliptus	1
	3.	<i>Pinus halepensis</i>	Alepsi bor	1				
	4.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Divlji kesten	1				
	5.	<i>Pinus pinea</i>	Pinjol	1				
			Ukupno:	450			Ukupno:	2
2026. (do kraja juna mjeseca)	1.	<i>Myrtus communis</i> , <i>Nandina domestica</i>	Mirta, Nandina	44		<i>Robinia pseudoacacia</i>	Bagrem	10
	2.	<i>Pittosporum tobira</i>	Pitosporum	50				
	3.	<i>Gaura lindheimeri</i>	Gaura	10				
	4.	<i>Cupressus sempervirens</i>	Obični čempres	8				
	5.	<i>Hydrangea hortensis</i>	Hortenzija	8				
	6.	<i>Taxus baccata</i>	Tisa	2				
	7.	<i>Wisteria sinensis</i>	Glicinija	1				
	8.	<i>Olea europaea</i>	Maslina	1				
	9.	<i>Lagerstroemia indica</i>	Indijski jorgovan	1				
	10.	<i>Syringa vulgaris</i>	Jorgovan	1				
			Ukupno:	126			Ukupno:	10

Faunističke odlike⁷

Od faune zabilježeni su pored puževa i vodozemci i gmizavci koji su zaštićeni kako na nacionalnom tako i međunarodnom nivou. Spisak vrsta dat u tabelama 9 i 10.

Tabela 9. Pregled vrsta puževa konstatovanih u Velikom gradskom parku

Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	IUCN
----------------------	---------------------	------

⁷ Izvor: Studija zaštite "Veliki gradski park", Tivat Endangered (EN) - kritično ugrožene u bliskoj budućnosti; Vulnerable (VU) - nije kritično ugrožen i ugrožen ali prijeti izumiranje u budućnosti; Near Threatened (NT) - skoro ugrožene, blizu je Vulnerable (VU); Least Concern (LC) - posljednja briga; BRN - Bern (međunarodna konvencija o očuvanju Evropske divljine i prirodnih staništa) = Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, 1979 (Bern Convention); BN - Bonn (međunarodna konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja) = Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, 1979 (Bonn Convention); CITES - Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim divljim vrstama biljaka i životinja.

<i>Tandonia sowerbyi</i> Férussac, 1823	Žučkasta grebenka	
<i>Deroceras reticulatum</i> Müller, 1774	Mrežasti poljski golač	
<i>Theba pisana</i> Müller, 1774	Mediterranski hrpaš	
<i>Helicigona serbica</i> Kobelt, 1872	Srpski stijenaš	LR:lc
<i>Limax maximus</i> Linnaeus, 1758	Veliki balavac	
<i>Monacha cartusiana</i> O.F.Müller, 1774	Obična kartuzijanka	EN

Tabela 10. Pregled vrsta vodozemaca i gmizavaca konstatovanih u VGP-u

Taksonomska grupa	Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	CG zaštita	EU zaštita
Amphibia	<i>Pseudepidalea viridis</i> (Laurenti, 1768)	Zelena krastača	+	LC (IUCN); II (BRN); I (BN);
Amphibia	<i>Hyla arborea</i> (Linnaeus, 1758)	Gatalinka	+	NT (IUCN); II (BRN); I (BN);
Reptilia	<i>Hemidactylus turcicus</i> (Linnaeus, 1758)	Gekon	+	LC (IUCN); III (BRN);
Reptilia	<i>Podarcis muralis</i> (Laurenti, 1768)	Zidni gušter	+	LC (IUCN); II(BRN);I (BN)
Reptilia	<i>Podarcis melisellensis</i> Werner, 1853	Kraški gušter	+	LC (IUCN); II (BRN);II (BN);
Reptilia	<i>Lacerta viridis</i> (Laurenti, 1768)	Zelenbač	+	LC (IUCN); II (BRN); I (BN)
Reptilia	<i>Lacerta trilineata</i> Bedriaga, 1886	Veliki zelenbač	+	LC (IUCN); II (BRN); V(HB)
Reptilia	<i>Testudo hermanni</i> Gmelin 1769	Kopnena kornjača	+	NT (IUCN); II (BRN);I (BN); II (CITES)

Tabela 11. Pregled vrsta ptica konstatovanih u Velikom gradskom parku

Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	Status MNE
<i>Accipiter brevipes</i>	kratkoprsti kobac	+
<i>Accipiter nisus</i>	kobac	+

<i>Accipiter gentilis</i>	jastreb	+
<i>Buteo buteo</i>	misar	+
<i>Falco tinnunculus</i>	vjetruška	+
<i>Falco eleonora</i>	morski soko	+
<i>Falco columbarius</i>	mali soko	+
<i>Falco subbuteo</i>	lastaviđar	+
<i>Falco peregrinus</i>	sivi soko	+
<i>Columba livia</i>	divlji golub	+
<i>Streptopelia decaocto</i>	gugutka	+
<i>Otus scops</i>	ćuk	+
<i>Tachymarptis melba</i>	bijela čiopa	+
<i>Apus apus</i>	crna čiopa	+
<i>Apus pallidus</i>	siva čiopa	+
<i>Upupa epops</i>	pupavac	+
<i>Dendrocopos syriacus</i>	seoski djetlić	+
<i>Galerida cristata</i>	ćubasta ševa	+
<i>Alauda arvensis</i>	poljska ševa	+
<i>Hirundo rustica</i>	seoska lasta	+
<i>Delichon urbica</i>	gradska lasta	+
<i>Motacilla alba</i>	bijela pliska	+
<i>Troglodytes troglodytes</i>	carić	+
<i>Turdus merula</i>	obični kos	+
<i>Erithacus rubecula</i>	crvendać	+
<i>Luscinia megarhynchos</i>	mali slavuj	+
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	obična crvenrerka	+
<i>Sylvia atricapilla</i>	crnoglava grmuša	+
<i>Sylvia communis</i>	obična grmuša	+
<i>Sylvia curruca</i>	grmuša čavrljanka	+
<i>Sitta europaea</i>	brgljez	+

<i>Emberiza cirrus</i>	crnogrla strnadica	+
<i>Emberiza cia</i>	Strnadica kamenjarka	+
<i>Fringilla coelebs</i>	crnoglava strnadica	+
<i>Serinus serinus</i>	žutarica	+
<i>Carduelis chloris</i>	zelentarka	+
<i>Carduelis spinus</i>	đižak	+
<i>Carduelis carduelis</i>	štiglic	+
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	batokljun	+
<i>Passer domesticus</i>	vrabac pokućar	+
<i>Sturnus vulgaris</i>	čvorak	+
<i>Pica pica</i>	svraka	+
<i>Pyrocorax fracullus</i>	žutokljuna galica	+
<i>Corvus monedula</i>	čavka	+
<i>Corvus cornix</i>	vrana	+
<i>Corvus corax</i>	gavran	+

Za veliki broj vrsta faune sisara koje su konstatovane na području Velikog gradskog parka, ovo nije tipično stanište, već se uglavnom radi o vrstama koje tu borave povremeno.

Tabela 12. Pregled vrsta sisara⁷ konstatovanih u Velikom gradskom parku⁸

Latinski naziv vrste	Narodni naziv vrste	CG zaštita	EU zaštita
<i>Sciurus vulgaris</i> (Linnaeus, 1758)	Vjeverica	Lovostajem 01.10.- 30.11	IUCN (LC);BERN (III)
<i>Apodemus sylvaticus</i> (Linnaeus, 1758)	Šumski miš		IUCN (LC)
<i>Mus musculus</i> Linnaeus, 1758	Tipični domaći miš		IUCN (LC); HD (Annex IV)

⁸ Legenda: LC (LEAST CONCERN) - posljednja briga, NT (Near Threatened) - skoro ugrožene, VU (vulnerable) - nije kritično ugrožen i ugrožen, ali prijeto izumiranje u budućnosti; Z-zaštićena vrsta na nacionalnom nivou (Rješenje o stavljanju pod zaštitu rijetkih, prorijeđenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta "Sl. list RCG", br. 76/06); BERN - Bern Convention (Bernska konvencija): dodatak II (vrste koje treba strogo štiti): dodatak III (vrste koje se love, beru ili eksploatišu, tako da im je potrebna zaštita

<i>Mus domesticus</i> Linnaeus, 1758	Domaći miš		IUCN (LC)
<i>Rattus norvegicus</i> (Berkenhout, 1769)	Sivi pacov		IUCN (LC)
<i>Nyctauis noctula</i> (Schreber, 1774)	Rani večernjak	Z	IUCN (LC); BERN(II)
<i>Myotis nattereri</i> (Kuhl, 1817)	Resasti večernjak	Z	IUCN (LC); BERN (II)
<i>Myotis bechsteini</i> (Kuhl, 1817)	Dugouhi večernjak	Z	IUCN (NT); BERN (II)
<i>Myotis dasycneme</i> (Boie, 1825)	Barski večernjak	Z	IUCN (NT); BERN (II)
<i>Nyctalus leisleri</i> (Kuhl, 1817)	Mali noćnik	Z	IUCN (LC); BERN (II)
<i>Pipistrellus pipistrelus</i> (Schreber 1774)	Patuljasti slijepi miš	Z	BERN (III)
<i>Pipistrellus kuhli</i> (Kuhl, 1817)	Mali šišmiš	Z	IUCN (LC); BERN (II)
<i>Rhinolophus blasii</i> Peters, 1866	Sredozemni potkovičar	Z	IUCN (LC); BERN (II)

2.4 Pejzažne karakteristike

Veliki gradski park u Tivtu predstavlja jedno od najznačajnijih ostvarenja pejzažne arhitekture na prostoru Crnogorskog primorja, sa izraženim kulturno-istorijskim, ambijentalnim, hortikulturnim i ekološkim vrijednostima. Kao istorijski formiran parkovski kompleks, Park posjeduje izuzetnu prostornu, estetsku i pejzažnu vrijednost, koja se ogleda u skladnoj integraciji prirodnih i antropogenih elemenata, visokom stepenu očuvanosti izvorne pejzažne matrice, kao i kontinuitetu njegove javne, reprezentativne i ekološke funkcije u urbanom tkivu Tivta.

Kompoziciona struktura Parka zasnovana je na kombinaciji elemenata klasičnog geometrijskog i slobodnog pejzažnog stila, pri čemu se prostorna organizacija odlikuje planski oblikovanim komunikacijama, vizurnim pravcima, grupacijama visoke vegetacije i otvorenim travnatim površinama koje zajedno formiraju jedinstvenu pejzažno-arhitektonsku cjelinu. Takav koncept oblikovanja omogućio je uspostavljanje skladnog odnosa između prirodnih morfoloških karakteristika prostora i planski introdukovanih hortikulturnih sadržaja, čime je ostvaren visok nivo prostorne harmonije i ambijentalne prepoznatljivosti.

Prema Prostornom planu posebne namjene za obalno područje Crne Gore (PPPN OP CG), područje Tivta klasifikovano je kao antropogeni (izgrađeni) predio, u okviru kojeg se kao poseban tip karaktera

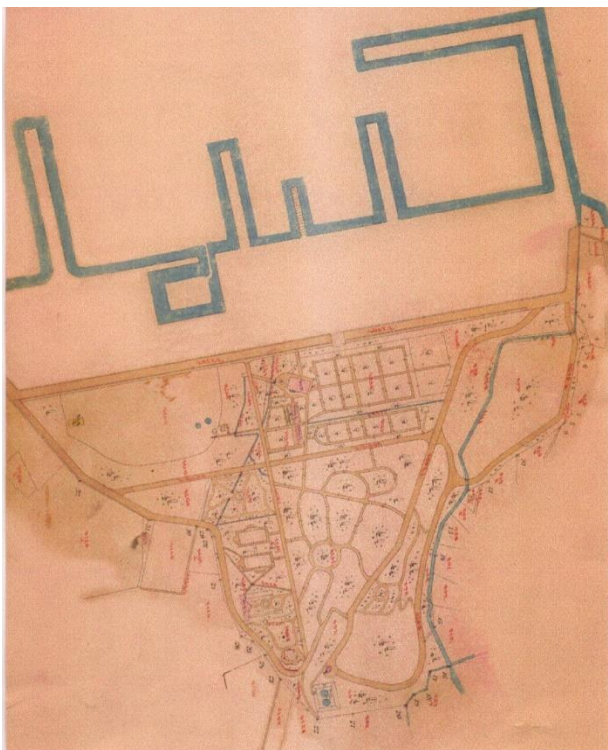
predjela izdvaja kategorija „zelene i slobodne površine u naseljima – urbano pejzažno uređenje“. U okviru navedene tipologije predjela, Veliki gradski park predstavlja izuzetno vrijedan segment urbanog zelenog sistema grada, sa višestrukim značajem u kontekstu očuvanja pejzažnog identiteta, unapređenja kvaliteta životne sredine, očuvanja biodiverziteta i održavanja ekološke ravnoteže urbanog obalnog područja.

Prostorni identitet Parka karakteriše jasno izražena i funkcionalno povezana struktura pejzažnih elemenata, unutar koje se prirodne vrijednosti prostora neposredno prožimaju sa elementima kulturnog i graditeljskog nasljeđa. Orografske karakteristike terena, razvijena dendrološka struktura, specifični vizurni odnosi prema Tivatskom zalivu, kao i prisustvo vrijednih arhitektonsko-pejzažnih elemenata, doprinose formiranju autentične ambijentalne cjeline visoke pejzažne i kulturne vrijednosti. Posebnu vrijednost prostora predstavlja bogat dendrološki fond, sastavljen od autohtonih mediteranskih i introdukovanih egzotičnih vrsta, koji Parku daje prepoznatljiv hortikulturni i edukativni karakter.

Sagledano u širem kontekstu zaštite i upravljanja kulturnim pejzažom obalnog područja Crne Gore, Veliki gradski park predstavlja prostor od posebnog značaja za očuvanje istorijski formiranih urbanih pejzaža, pri čemu njegova zaštita i unapređenje zahtijevaju primjenu integralnog i interdisciplinarnog pristupa koji podrazumijeva usklađivanje mjera zaštite prirode, pejzažnog planiranja, hortikulturne revitalizacije i održivog upravljanja prostorom.

2.5 Kulturno istorijsko nasleđe (stvorene vijednosti)

U okviru Parka i njegove neposredne kontakt-zone prisutni su memorijalni elementi i spomen-obilježja koja svjedoče o istorijskom kontinuitetu razvoja Tivta i njegovoj pomorskoj i društvenoj tradiciji. Ovi elementi predstavljaju važan segment kulturno–istorijskog identiteta prostora i doprinose formiranju memorijalnog karaktera istorijski oblikovanog parkovskog ambijenta.

Slika broj 4. Veliki gradski park na karti austrougarskog katastra iz 1892. godine

U okviru kulturno–istorijskih i memorijalnih vrijednosti Velikog gradskog parka u Tivtu poseban značaj ima spomenik oficirima Kraljevske ratne mornarice Jugoslavije – narodnim herojima Milanu Spasiću i Sergeju Mašeri, koji predstavlja jedno od najznačajnijih obilježja pomorske i vojne istorije Tivta i Boke Kotorske. Spomenik je lociran u centralnoj zoni Parka, u neposrednoj blizini istorijski formiranog parkovskog ribnjaka sa fontanom, pri čemu njegova prostorna pozicija i ambijentalna integrisanost doprinose očuvanju kulturno–istorijskog identiteta i memorijalnog karaktera prostora.

Posebnu ambijentalnu i pejzažno–arhitektonsku vrijednost u okviru centralne parkovske cjeline predstavlja dekorativni ribnjak sa fontanom, koji je istorijski oblikovan kao integralni element kompozicije Parka. Vodeni element imao je značajnu estetsku, prostornu i mikroklimatsku funkciju, doprinoseći formiranju reprezentativnog karaktera centralnog dijela Parka kroz skladan odnos vodene površine, visoke parkovske vegetacije i mreže pješačkih komunikacija. Kao karakterističan element vrtno–parkovne arhitekture austrougarskog perioda, ribnjak sa fontanom predstavlja važan vizuelni akcenat i sastavni dio istorijski formirane pejzažne matrice Parka.

Pored navedenog u Velikom gradskom parku su Spomen-ploča osnivaču Velikog gradskog parka – Mornaričkog parka admiralu Maksimilijanu Daublebskom fon Šterneku, admiralu austrougarske ratne mornarice i inicijatoru osnivanja tadašnjeg Mornaričkog parka krajem XIX vijeka i Spomenik u čast 31. oktobra 1918. godine, dana podizanja flotne zastave Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

U okviru parka evidentirani su pojedini infrastrukturni elementi koji svjedoče o njegovom ranijem korišćenju. Poseban značaj ima stari austrougarski rezeorvar za vodu, koji se nalazi na istočnoj strani parka i predstavlja dio nekadašnjeg infrastukturnog sistema vodosnabdijevanja austrougarske mornaričke baze (slika 2). Pored rezeorvara na području parka nalaze se i manja kamena skloništa. Ovi elementi imaju značajnu ambijentalnu vrijednost, te je njihovo očuvanje treba sagledavati kao sastavni dio integralne zaštite parka.

Slika broj 5. Spomen-ploča osnivaču Velikog gradskog parka –Mornaričkog parka

Slika broj 6. Pročelje austrougarskog rezeorvara za vodu

3 OCJENA STANJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Veliki gradski park predstavlja jedan od ključnih elemenata predione strukture užeg urbanog jezgra Tivta i značajan segment sistema urbanih zelenih površina grada. Njegova višestruka pejzažna, ekološka, ambijentalna i kulturno–istorijska vrijednost čini ga prostorom od posebnog značaja za očuvanje identiteta urbanog pejzaža i kvaliteta životne sredine. U tom kontekstu, neophodno je obezbijediti kontinuirano očuvanje, unapređenje i održivo upravljanje ovim prostorom, kroz sprovođenje mjera zaštite koje će omogućiti očuvanje njegove prostorne autentičnosti, pejzažnih karakteristika i ekoloških funkcija.

Stanje životne sredine na teritoriji Opštine Tivat sagledano je kroz dokumente „Informacija o stanju životne sredine za teritoriju opštine Tivat za 2024 godinu“⁹ i „STRATEŠKI PLAN RAZVOJA OPŠTINE TIVAT 2024-2029“, koji predstavljaju integralni pregled postojećeg stanja životne sredine po pojedinim sektorima i komponentama životne sredine. Navedeni dokumenti obuhvataju analizu ključnih ekoloških parametara i identifikaciju osnovnih pritisaka i izazova u oblasti zaštite životne sredine na teritoriji opštine. Analiza stanja životne sredine obuhvata sljedeće tematske oblasti:

- Vazduh
- Klimatske promjene
- Vode
- Morski ekosistem
- Zemljište
- Upravljanje otpadom
- Biodiverzitet
- Buka u životnoj sredini
- Radioaktivnosti u životnoj sredini sa procjenom radiološkog opterećenja stanovništva
- Elektromagnetno zračenje

3.1 Vazduh

Opština Tivat je finansirala ispitivanje kvaliteta vazduha na određenim lokacijama, pri čemu su izmjerene vrijednosti svih parametara na svim lokacijama bile ispod graničnih vrijednosti definisanih Uredbom o utvrđivanju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta vazduha.

Monitoringom je obuhvaćeno mjerenje osnovnih zagađujućih materija propisanih Uredbom o utvrđivanju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta vazduha („Sl.list Crne Gore“, br. 25/12) i to: sumpor dioksid (SO_2), azot monoksid (NO), azot dioksid (NO_2), ozon (O_3), ugljen monoksid (CO), suspendovane čestice sa prečnikom manjim od $10\mu\text{m}$ (PM_{10}) i benzen (C_6H_6).

Na teritoriji opštine Tivat za indikativnu ocjenu kvaliteta vazduha korišćeni su podaci sa mjernih mjesta koja se nalaze u dvorištima:

- JU OŠ “Drago Malović” i JU SMŠ “Mladost”,
- Doma zdravlja u Radovićima.

Mjerenja su vršena krajem i početkom decembra 2024. godine u trajanju od po 7 dana. Sve izmjerene vrijednosti na oba mjerna mjesta su bila u okviru propisanih graničnih vrijednosti, uprkos činjenici da se

⁹ Informacija o stanju životne sredine u Crnoj Gori za 2024. godinu, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine

radi o sezoni grijanja. Ovi podaci potvrđuju dosadašnju ocjenu kvaliteta vazduha u Južnoj zoni, da je vazduh tokom svih godišnjih doba u okviru propisanih vrijednosti.

3.2 Vode

Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, prema godišnjem Programu sistematskog ispitivanja kvantiteta i kvaliteta površinskih i podzemnih voda, vrši praćenje kvalitativnih i kvantitativnih parametara voda na teritoriji Crne Gore i opštine Tivat. "Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Tivat redovno vrši kontrolu kvaliteta vode za piće, fizičko – hemijske i mikrobiološke parametre.

Unutar zaštićenog područja nema prirodnih vodenih površina niti trajnih vodotokova. Odvodnjavanje atmosferske vode se vrši pomoću sabirnih kanala, a funkcionisanje fontane i zalivanje biljaka vrši se iz gradske vodovodne mreže.

3.3 Buka

Monitoring nivoa buke na teritoriji Opštine Tivat sproveden je na mjernoj lokaciji u ulici Luke Tomovića br. 2, na prvom spratu objekta Fakulteta za poslovne studije, u okviru referentnih vremenskih intervala definisanih važećom zakonskom regulativom, i to za dnevni period (Lday: 07–19 h), večernji period (Levening: 19–23 h) i noćni period (Lnight: 23–07 h). Udaljenost predmetne mjerne lokacije od centralne zone zaštićenog prirodnog dobra Velikog gradskog parka iznosi približno 290 m, zbog čega dobijeni rezultati predstavljaju relevantan indikator nivoa komunalne i saobraćajne buke u kontaktnom urbanom području Parka.

Mjerenje nivoa buke izvršeno je u periodu od 07. do 16. februara 2024. godine, u skladu sa metodologijom propisanom nacionalnim zakonodavstvom iz oblasti zaštite od buke u životnoj sredini. Rezultati monitoringa prikazani su kroz vrijednosti osnovnih indikatora buke, i to: Lday – indikator dnevnog nivoa buke za period od 07 do 19 časova; Levening – indikator nivoa buke tokom večernjeg perioda od 19 do 23 časa; Lnight – indikator nivoa buke tokom noćnog perioda od 23 do 07 časova; Lden – objedinjeni indikator ukupnog nivoa buke tokom dnevnog, večernjeg i noćnog perioda.

Dobijeni podaci predstavljaju značajnu stručnu osnovu za sagledavanje akustičkog opterećenja urbanog prostora Tivta, posebno u kontekstu procjene mogućih uticaja saobraćaja, urbanih aktivnosti i turističkih sadržaja na kvalitet životne sredine i ambijentalne karakteristike zaštićenog područja Velikog gradskog parka. Monitoring nivoa buke ima poseban značaj u procesu planiranja mjera zaštite i očuvanja prostora, imajući u vidu rekreativnu, pejzažnu i ekološku funkciju Parka u okviru urbanog jezgra Tivta.

Tabela 13. Vrijednosti indikatora nivoa buke na mjernom mjestu u Tivtu¹⁰

	Lday (dB)	Levening (dB)	Lnight(dB)	Lden (dB)
Rezultat mjerenja	62,2	60,8	56,0	60
Granična vrijednost	60	60	50	-----

¹⁰ Stanica za mjerenja buke u Tivtu se nalazi u ulici Luke Tomovića 2, zgrada Fakulteta za mediteranske poslovne studije, I sprat.

Vrijednosti indikatora nivoa buke za dan, večer i noć u navedenom ciklusu mjerenja prelaze granične vrijednosti buke.

3.4 Otpad

Neadekvatno upravljanje i odlaganje otpada predstavlja jedan od značajnijih izvora pritiska na životnu sredinu, sa direktnim negativnim uticajem na kvalitet vazduha, zemljišta, površinskih i podzemnih voda, kao i na stanje flore, faune i ukupne ekološke stabilnosti prostora. Nekontrolisano odlaganje otpada može dovesti do degradacije prirodnih i urbanih ekosistema, narušavanja pejzažnih vrijednosti prostora i ugrožavanja zdravlja stanovništva.

U procesu razgradnje deponovanog otpada dolazi do emisije različitih zagađujućih materija u atmosferu, među kojima su najzastupljeniji azotni i sumporni oksidi, suspendovane čestice prašine, teški metali i deponijski gasovi. Poseban ekološki problem predstavlja emisija deponijskog gasa, koji nastaje kao nusproizvod anaerobne razgradnje organskog otpada i u značajnom procentu sadrži metan, gas sa izraženim efektom staklene bašte. Pored toga, nesanitarne deponije i neuređena odlagališta otpada predstavljaju izvor neprijatnih mirisa koji negativno utiču na kvalitet života i ambijentalne karakteristike okolnog prostora.

Dodatni rizik po životnu sredinu predstavlja procjeđivanje atmosferskih voda kroz slojeve deponovanog otpada, pri čemu dolazi do rastvaranja i transporta štetnih i potencijalno toksičnih materija u zemljište i podzemne vode. Takvi procesi mogu izazvati dugoročne negativne posljedice po kvalitet zemljišta, hidrološke sisteme i biodiverzitet, naročito u osjetljivim obalnim i urbanim područjima.

Upravljanje otpadom na teritoriji Opštine Tivat uređuje se Lokalnim planom upravljanja otpadom, kao i godišnjim planskim dokumentima i programima rada preduzeća „Komunalno“ d.o.o. Tivat, koje je nadležno za obavljanje komunalnih djelatnosti u oblasti sakupljanja i transporta otpada. Organizovano sakupljanje komunalnog otpada uspostavljeno je na cjelokupnoj teritoriji opštine, čime su stvoreni osnovni uslovi za kontrolisano upravljanje otpadom i smanjenje negativnih uticaja na životnu sredinu.

U kontekstu zaštite prostora Velikog gradskog parka i drugih vrijednih urbanih i prirodnih cjelina Opštine Tivat, efikasan sistem upravljanja otpadom ima poseban značaj za očuvanje pejzažnih, ekoloških i ambijentalnih vrijednosti prostora, kao i za unapređenje ukupnog kvaliteta životne sredine i održivog urbanog razvoja. Na prostoru Velikog gradskog parka je tokom posljednjih nekoliko godina postavljen veći broj kanti za otpatke, i to uz frekvencije šetne staze i parkovske klupe.

4 FAKTORI UGROŽAVANJA ZAŠTIĆENOG PRIRODNOG DOBRA

4.1 Antropogeni pritisci

Na prostoru zaštićenog prirodnog dobra Spomenik prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu evidentirani su brojni antropogeni pritisci koji predstavljaju značajan faktor ugrožavanja prirodnih, pejzažnih, ambijentalnih i dendroloških vrijednosti prostora. Intenzivna upotreba Parka, naročito tokom turističke sezone, uslovljava povećano opterećenje prirodnih resursa i infrastrukturnih elemenata, što se reflektuje kroz različite oblike degradacije vegetacije, zemljišta i ukupnog ambijentalnog kvaliteta prostora.

S obzirom na izraženu frekventnost prostora i veliki broj dnevnih posjetilaca, Park je kontinuirano izložen negativnim uticajima neadekvatnog i nesavjesnog korišćenja. Evidentirane su povremene pojave mehaničkog oštećivanja stabala i lomljenja grana, devastacije parkovskog mobilijara, nepropisnog odlaganja otpada, kao i neadekvatnog držanja kućnih ljubimaca, čime se narušavaju higijenski, estetski i funkcionalni kvaliteti prostora.

Povećano antropogeno opterećenje naročito je izraženo tokom ljetnjih mjeseci i turističke sezone, kada dolazi do intenzivnijeg korišćenja parkovskih površina, šetnih staza i prostora za rekreaciju. Takvi oblici korišćenja predstavljaju kontinuirani pritisak na očuvanje osnovnih vrijednosti Spomenika prirode i ukazuju na potrebu uspostavljanja efikasnijeg sistema upravljanja, nadzora i održavanja prostora.

Pored direktnih antropogenih i prostornih pritisaka, evidentirani su i određeni institucionalni i upravljački problemi koji mogu negativno uticati na očuvanje i održivo upravljanje zaštićenim područjem.

U prethodnom periodu na prostoru Parka realizovane su pojedine intervencije i postavljanja privremenih objekata bez usklađenosti sa važećom planskom i zakonskom dokumentacijom. Takve aktivnosti dovele su do pokretanja upravnih i inspeksijskih postupaka, čime su dodatno opterećeni procesi upravljanja i zaštite prostora.

To se odnosi na slučaj postavljanja montažno-demontažnog objekta – svlačionice za potrebe FK „Arsenal“ u neposrednoj blizini glavne parkovske šetne staze, pored pomoćnog terena kluba. Predmetni objekat postavljen je bez prijave i dokumentacije propisane Zakonom o planiranju prostora i izgradnji objekata, kao i bez evidentiranja u Programu privremenih objekata u zoni morskog dobra Opštine Tivat za period 2024–2028. godine.

Navedene okolnosti rezultirale su donošenjem Rješenja o uklanjanju objekta od strane Sekretarijata za inspeksijski i komunalni nadzor Opštine Tivat (broj 05-714/25-upi-131 od 26.06.2025. godine), čime je otvoreno pitanje usklađenosti infrastrukturnih intervencija sa režimima zaštite, planskom dokumentacijom i principima održivog upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom.

Ovakvi slučajevi ukazuju na potrebu jačanja institucionalne koordinacije, unapređenja procedura planiranja i dosljednog sprovođenja zakonskih i planskih akata u okviru upravljanja zaštićenim područjem.

4.2 Degradacija zemljišta i erozioni procesi

Intenzivno korišćenje parkovskih površina uslovalo je pojavu zbijenosti zemljišta nastale usljed kontinuiranog gaženja i opterećenja površinskog sloja tla. Procesu sabijanja zemljišta negativno utiču na fizičke i biološke karakteristike zemljišnog supstrata, posebno na njegovu propusnost, aeraciju i vodni režim, čime se stvaraju nepovoljni uslovi za rast i razvoj vegetacije.

Na pojedinim djelovima Parka evidentirani su izraženi erozioni procesi koji dovode do spiranja površinskog, plodnog sloja zemljišta i postepene degradacije terena. Erozioni procesi naročito su prisutni na blago zatalasanim padinskim djelovima Parka, u pravcu od Gradske kapele prema kompleksu Porto Montenegro i školskom centru.

Na navedenim lokalitetima registrovana je pojava denudacije zemljišta i „isplivavanja“ korjenovog sistema stabala visoke vegetacije, naročito alepskog bora (lat. *Pinus halepensis* Miller) i čempresa (lat. *Cupressus sempervirens* L.). Dugotrajno djelovanje površinske erozije i spiranja zemljišta dovodi do destabilizacije stabala, smanjenja njihove statičke stabilnosti, izloženosti korjena mehaničkim i fitopatološkim oštećenjima, i povećanja rizika od pojave vjetroizvala.

Slika br. 7. „Isplivavanja“ korjenovog sistema stabala visoke vegetacije

4.3 Ugroženost dendrološkog fonda

Na dendrološkom fondu Parka evidentirane su posljedice djelovanja različitih abiotičkih i antropogenih faktora koji utiču na vitalnost, stabilnost i dekorativna svojstva vegetacije.

Na više lokaliteta unutar centralnog i jugozapadnog dijela Parka evidentiran je povećan broj deformisanih i nagnutih stabala alepskog bora (lat. *Pinus halepensis* L.) i pinjola (lat. *Pinus pinea* L.), sa nepravilno razvijenim habitusom i asimetričnim krošnjama. Takva stabla imaju smanjenu pejzažnu i estetsku vrijednost, kraći životni vijek i povećanu osjetljivost na mehanička oštećenja i vjetroizvale.

Fond parka potencijalno je ugrožen pojavom fitopatoloških oboljenja i štetočina karakterističnih za mediteranske parkovske ekosisteme. Nedovoljna vitalnost pojedinih stabala, starost dendrološkog fonda i oslabljeni uslovi staništa dodatno povećavaju rizik od razvoja sekundarnih infekcija i procesa sušenja vegetacije.

Na prostoru Velikog gradskog parka, naročito u njegovom istočnom i sjeveroistočnom dijelu, evidentirano je prisustvo invazivnih biljnih vrsta koje predstavljaju značajan faktor ugrožavanja autohtonih i pejzažno vrijednih elemenata dendroflоре. Posebno je izražena zastupljenost bagrema (lat. *Robinia pseudoacacia* L.) i pajasena (lat. *Ailanthus altissima* Swingle), što ukazuje na potrebu sprovođenja mjera kontrole i postepenog uklanjanja invazivnih biljnih vrsta u cilju očuvanja autohtonog dendrološkog fonda i pejzažnih vrijednosti Parka.

U okviru izrade katastra stabala sa ocjenom zdravstvenog stanja, metodom pejzažne taksacije izvršena je analiza i kategorizacija dendrološkog fonda. U odnosu na procjenu vitalnosti i dekorativnosti kao i očekivanog vijeka trajanja izdvojene su četiri kategorije stabala (Tabela 14.)

Tabela 14. Kategorije stabala, brojnost i procentualno učešće na području Velikog gradskog parka¹¹

Kategorija	Broj stabala	Procenat
A:- Drveće visokog kvaliteta (za očuvanje)	79	7,12%
B:- Drveće ograničenog kvaliteta (očuvanje uz mjere njege)	390	35,17%
C:- Drveće niskog kvaliteta (presađivanje uz značajne mjere njege za uklanjanje)	441	39,76%
D:- Drveće niskog kvaliteta (za uklanjanje)	199	17,94%

4.4 Klimatski i abiotički faktori

Na stanje vegetacije i ukupnu stabilnost ekosistema Parka značajan uticaj imaju klimatski i abiotički faktori karakteristični za područje Crnogorskog primorja. Dugotrajni sušni periodi, visoke ljetnje temperature, izraženi toplotni talasi i djelovanje vjetrova negativno utiču na vitalnost vegetacije i povećavaju osjetljivost stabala na fiziološki stres.

Poseban rizik predstavljaju jaki vjetrovi koji mogu izazvati lomljenje grana, oštećenja krošnji i pojavu vjetrozvala kod stabala sa oslabljenim korjenovim sistemom i smanjenom statičkom stabilnošću. Istovremeno, povećane temperature i duži sušni periodi doprinose smanjenju vlažnosti zemljišta i povećanju opasnosti od pojave požara, naročito tokom ljetnjih mjeseci. U kontekstu klimatskih promjena očekuje se dodatno intenziviranje navedenih procesa, što može imati dugoročno negativne posljedice na očuvanje dendroloških, pejzažnih i ekoloških vrijednosti Parka.

Slika broj 8. Primjer uticaja klimatskih i abiotičkih faktora na zdravstveno stanje vegetacije u Velikom gradskom parku

¹¹ Katastar stabala sa ocjenom zdravstvenog stanja užeg gradskog jezgra grada Tivta. Opština Tivat 2013

5 ANALIZA STANJA I KAPACITETA ZA UPRAVLJANJE I ZAŠTITU

Analiza postojećih uslova za ostvarivanje ciljeva zaštite Spomenika prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu izvršena je u odnosu na stanje prirodnih i pejzažnih vrijednosti prostora, identifikovane faktore ugrožavanja, kao i institucionalne, kadrovske, organizacione i tehničke kapacitete upravljača za sprovođenje mjera zaštite i upravljanja.

Veliki gradski park predstavlja prostor izraženih prirodnih, dendroloških, kulturno-istorijskih i ambijentalnih vrijednosti, u kojem su prisutni kako prirodni, tako i antropogeni uticaji karakteristični za urbano područje sa intenzivnim korišćenjem prostora. I pored evidentnih pritisaka, na prostoru zaštićenog prirodnog dobra nijesu registrovani procesi koji bi trajno narušili autentičnost prostora ili izazvali značajnije promjene njegovih osnovnih pejzažnih i prirodnih vrijednosti.

Upravljač zaštićenog prirodnog dobra ispunjava uslove propisane Pravilnikom o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra („Službeni list Crne Gore“, broj 35/10), u pogledu stručne, kadrovske i organizacione osposobljenosti za obavljanje poslova zaštite, upravljanja i unapređenja zaštićenog područja.

U skladu sa navedenim pravilnikom, upravljač raspolaže odgovarajućim stručnim kadrom za obavljanje poslova zaštite prirode, organizovanom službom zaštite i sistemom sprovođenja mjera unutrašnjeg reda i nadzora na prostoru zaštićenog prirodnog dobra.

U prethodnom planskom periodu realizovane su brojne aktivnosti usmjerene na unapređenje sistema zaštite i upravljanja Parkom, među kojima se posebno izdvajaju:

- sprovođenje aktivnosti predviđenih Planom upravljanja za period 2021-2026. godine;
- donošenje Akta o unutrašnjem redu i njegovo javno objavljivanje;
- unapređenje organizacionih i kadrovskih kapaciteta upravljača;
- uspostavljanje i funkcionisanje čuvarske službe za zaštitu zaštićenog prirodnog dobra;
- sprovođenje mjera njege, održavanja i sanacije dendrološkog fonda;
- unapređenje parkovske infrastrukture i komunalne opremljenosti prostora.

Aktivnosti upravljanja i održavanja Parka sprovode se u skladu sa godišnjim programima upravljanja, pri čemu se pojedine aktivnosti prilagođavaju novonastalim okolnostima i stanju na terenu. U tom smislu redovno se realizuju intervencije na njezi i održavanju dendrološkog fonda, uključujući orezivanje visokih stabala, uklanjanje suvih i oštećenih grana, kao i sanaciju stabala oštećenih usljed vremenskih nepogoda, uz upotrebu specijalizovane mehanizacije i vozila sa hidrauličnom platformom.

Analizom postojećeg stanja konstatovano je da su na prostoru Parka prisutni određeni ograničavajući faktori koji mogu uticati na ostvarivanje ciljeva zaštite, prvenstveno izraženi antropogeni pritisci, degradacija pojedinih djelova dendrološkog fonda, prisustvo invazivnih vrsta, entomološka i fitopatološka oštećenja, kao i ograničeni tehnički i kadrovski resursi za sprovođenje svih planiranih mjera zaštite i monitoringa.

Poseban izazov predstavlja potreba kontinuiranog praćenja zdravstvenog stanja vegetacije i sprovođenja mjera revitalizacije dendrološkog fonda, imajući u vidu starost pojedinih stabala, prisustvo fiziološki oslabljenih jedinki i intenzivne klimatske i antropogene uticaje karakteristične za urbano područje.

Na osnovu sprovedene analize može se konstatovati da postoje osnovni institucionalni, organizacioni i stručni preduslovi za ostvarivanje ciljeva zaštite i upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom, uz potrebu daljeg unapređenja sistema monitoringa, tehničke opremljenosti, stručnih kapaciteta i sprovođenja mjera zaštite i revitalizacije prostora.

Plan upravljanja će donijeti nadležni organ jedinice lokalne samouprave Opštine Tivat, nakon dobijene saglasnosti Ministarstva nadležnog za poslove zaštite životne sredine i po pribavljenom mišljenju organa uprave. Plan upravljanja se ostvaruje kroz donošenje godišnjih programa upravljanja, koje donosi upravljač, uz saglasnost nadležnog organa lokalne uprave. Godišnji program upravljanja dostavlja se organu lokalne uprave nadležnom za poslove zaštite životne sredine do 30. novembra tekuće godine za narednu godinu, a Izvještaj o realizaciji godišnjeg programa upravljač dostavlja organu lokalne uprave nadležnom za poslove zaštite životne sredine do 01. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

6 VIZIJA I CILJEVI UPRAVLJANJA

6.1 Vizija područja

Veliki gradski park u Tivtu predstavlja očuvan i funkcionalan istorijski formiran urbani pejzaž sa visokim stepenom zaštite prirodnih, dendroloških, pejzažnih, kulturno-istorijskih i ambijentalnih vrijednosti, koji ima značajnu ekološku, društvenu, edukativnu i rekreativnu funkciju u okviru urbanog prostora Tivta.

Vizija upravljanja Parkom zasniva se na principima integralne zaštite prirodnog i kulturnog naslijeđa, održivog korišćenja prostora i unapređenja otpornosti urbanog zelenog sistema na klimatske i antropogene uticaje.

Upravljanje Parkom treba da obezbijedi dugoročno očuvanje autentičnosti istorijskog pejzaža, unapređenje zdravstvenog stanja dendrološkog fonda, revitalizaciju degradiranih djelova prostora i očuvanje kulturno-istorijskih elemenata Parka, uz istovremeno unapređenje uslova za održivo korišćenje prostora od strane lokalnog stanovništva i posjetilaca.

Vizija razvoja Parka podrazumijeva uspostavljanje savremenog i efikasnog sistema upravljanja zasnovanog na monitoringu, stručnom planiranju, kontinuiranom održavanju i saradnji sa lokalnom zajednicom, stručnim institucijama i naučnom javnošću.

6.2 Dugoročni ciljevi zaštite, očuvanja i održivog upravljanja

Dugoročni ciljevi upravljanja Spomenikom prirode „Veliki gradski park u Tivtu“ definisani su u skladu sa prirodnim, pejzažnim, dendrološkim, kulturno-istorijskim i ambijentalnim vrijednostima prostora, identifikovanim faktorima ugrožavanja, postojećim stanjem prostora i potrebom uspostavljanja održivog sistema upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom.

Ciljevi zaštite zasnivaju se na principima integralne zaštite prirodnog i kulturnog nasljeđa, očuvanja biodiverziteta i pejzažnog identiteta prostora, održivog korišćenja prirodnih resursa, unapređenja ekološke stabilnosti urbanog ekosistema i očuvanja funkcije Parka kao značajnog javnog zelenog prostora u urbanom području Tivta.

Upravljanje Parkom treba da obezbijedi dugoročno očuvanje autentičnosti istorijski formiranog urbanog pejzaža, unapređenje zdravstvenog stanja dendrološkog fonda, zaštitu kulturno-istorijskih elemenata prostora, sanaciju postojećih degradacionih procesa i unapređenje otpornosti Parka na klimatske i antropogene uticaje.

Dugoročni ciljevi zaštite i upravljanja usmjereni su na:

6.2.1 Očuvanje prirodnih vrijednosti i biodiverziteta

Očuvanje prirodnih vrijednosti Parka predstavlja jedan od osnovnih ciljeva upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom. Cilj upravljanja odnosi se na očuvanje i unapređenje biodiverziteta prostora, zaštitu flore, faune i fungije, očuvanje postojećih staništa i unapređenje ekološke stabilnosti parkovskog ekosistema.

Poseban značaj ima očuvanje prirodnih procesa i biološke raznovrsnosti urbanog zelenog prostora, kao i stvaranje uslova za opstanak zaštićenih, rijetkih i ekološki značajnih vrsta prisutnih na prostoru Parka.

6.2.2 Očuvanje i unapređenje dendrološkog fonda

Cilj upravljanja odnosi se na očuvanje, revitalizaciju i plansko unapređenje dendrološkog fonda Velikog gradskog parka, sa posebnim akcentom na zaštitu reprezentativnih, egzotičnih, rijetkih i istorijski značajnih primjeraka drvenaste vegetacije.

Upravljanje dendrološkim fondom podrazumijeva sprovođenje kontinuiranog monitoringa zdravstvenog stanja vegetacije, primjenu fitosanitarnih mjera zaštite, plansko obnavljanje vegetacijskih struktura i postepenu revitalizaciju fiziološki oslabljenih i degradiranih dijelova Parka.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti očuvanju starih stabala koja imaju pejzažnu, istorijsku i ambijentalnu vrijednost, kao i unapređenju uslova za razvoj i održavanje stabilnog i funkcionalnog parkovskog ekosistema.

6.3 Očuvanje pejzažnih i ambijentalnih vrijednosti

Dugoročni cilj upravljanja odnosi se na očuvanje autentičnog pejzažnog identiteta Velikog gradskog parka kao istorijski formiranog urbanog pejzaža i jednog od najznačajnijih objekata pejzažne arhitekture na prostoru crnogorskog primorja.

Cilj upravljanja podrazumijeva očuvanje prostorne organizacije Parka, vizura, parkovskih komunikacija, istorijskih aleja, otvorenih travnatih površina i ukupnog ambijentalnog karaktera prostora.

Poseban značaj ima očuvanje skladnog odnosa između prirodnih i izgrađenih elemenata Parka, kao i očuvanje njegove estetske, rekreativne i društvene funkcije u okviru urbanog prostora Tivta.

6.3.1 Očuvanje kulturno-istorijskih vrijednosti i kulturnog pejzaža

Cilj upravljanja odnosi se na zaštitu, očuvanje i valorizaciju kulturno-istorijskih i vrtno-arhitektonskih elemenata Parka, koji predstavljaju sastavni dio njegovog identiteta i istorijskog razvoja.

Mjere zaštite potrebno je usmjeriti na očuvanje istorijskih komunikacija, fontane, glorijeta, spomen obilježja, austrougarskog rezervoara za vodu, kompleksa parkovskog rasadnika, manjih kamenih skloništa i drugih elemenata kulturnog pejzaža i parkovske arhitekture.

Upravljanje kulturnim pejzažem treba da omogući očuvanje autentičnosti prostora, njegove istorijske slojevitosti i prepoznatljivog ambijentalnog karaktera.

6.3.2 Revitalizacija degradiranih djelova prostora i zaštita zemljišta

Dugoročni cilj upravljanja odnosi se na sprovođenje mjera revitalizacije degradiranih djelova Parka i zaštitu zemljišta od daljih procesa degradacije.

Poseban akcenat potrebno je usmjeriti na sanaciju erozionih procesa, denudacije i sabijanja zemljišta, zaštitu korjenovog sistema stabala i unapređenje fizičkih i bioloških karakteristika zemljišnog supstrata.

Mjere revitalizacije treba da doprinesu unapređenju stabilnosti vegetacije, očuvanju pejzažnih vrijednosti i poboljšanju ukupnog stanja parkovskog ekosistema.

6.3.3 Suzbijanje invazivnih vrsta i unapređenje vegetacijskih struktura

Cilj upravljanja predstavlja postepeno uklanjanje invazivnih biljnih vrsta koje ugrožavaju prirodne i pejzažne vrijednosti Parka i stvaranje uslova za obnovu autohtonih i pejzažno vrijednih biljnih zajednica.

Aktivnosti upravljanja potrebno je usmjeriti na kontrolu širenja invazivnih vrsta, revitalizaciju degradiranih vegetacijskih površina i plansku obnovu vegetacije vrstama koje odgovaraju prirodnim i ambijentalnim karakteristikama prostora.

6.3.4 Unapređenje otpornosti Parka na klimatske i antropogene uticaje

Dugoročni cilj upravljanja odnosi se na zaštitu prostora parka unutar njegovih granica, njegovu revitalizaciju, zaštitu i korišćenje prvenstveno u funkciji prirodnog dobra, unapređenje otpornosti vegetacije i ukupnog parkovskog ekosistema na negativne uticaje klimatskih promjena, ekstremnih vremenskih pojava i kontinuiranih antropogenih pritisaka karakterističnih za urbano područje.

Mjere upravljanja treba da doprinesu očuvanju mikroklimatskih funkcija Parka, unapređenju stabilnosti vegetacije, očuvanju zemljišta i smanjenju negativnih posljedica intenzivnog korišćenja prostora.

6.3.5 Unapređenje sistema upravljanja, monitoringa i zaštite

Cilj upravljanja odnosi se na uspostavljanje efikasnog sistema upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom zasnovanog na kontinuiranom monitoringu prirodnih i kulturnih vrijednosti, stručnom planiranju i sprovođenju mjera zaštite.

Poseban značaj ima unapređenje organizacionih, stručnih i tehničkih kapaciteta upravljača, razvoj baze podataka i GIS evidencije, unapređenje sistema monitoringa vegetacije i stanja prostora, kao i jačanje sistema nadzora i sprovođenja mjera zaštite.

6.3.6 Održivo korišćenje prostora i unapređenje društvene funkcije Parka

Cilj upravljanja odnosi se na očuvanje i unapređenje funkcije Parka kao javnog urbanog zelenog prostora namijenjenog odmoru, rekreaciji, edukaciji i boravku stanovništva i posjetilaca.

Upravljanje prostorom treba da obezbijedi održivo korišćenje Parka uz očuvanje njegovih prirodnih, pejzažnih i ambijentalnih vrijednosti, kao i unapređenje uslova za bezbjedan i funkcionalan boravak korisnika prostora.

6.3.7 Edukacija, promocija i saradnja sa lokalnom zajednicom

Dugoročni cilj upravljanja odnosi se na unapređenje edukativne, naučne i promotivne funkcije Parka i podizanje svijesti javnosti o značaju zaštite prirodnog i kulturno-istorijskog naslijeđa.

Poseban značaj ima razvoj saradnje sa lokalnom zajednicom, obrazovnim institucijama, stručnom i naučnom javnošću, kao i uključivanje javnosti u aktivnosti zaštite, promocije i održivog upravljanja zaštićenim prirodnim dobrom.

Realizacija definisanih dugoročnih ciljeva predstavlja osnov za očuvanje i unapređenje ukupnih prirodnih, pejzažnih, dendroloških i kulturno-istorijskih vrijednosti Velikog gradskog parka kao jednog od najznačajnijih istorijski formiranih urbanih parkova na prostoru crnogorskog primorja.

7 SMJERNICE I MJERE ZA ZAŠTITU, UNAPREĐENJE I MONITORING PRIRODNOG DOBRA

Na osnovu analize postojećeg stanja, identifikovanih faktora ugrožavanja i procjene zdravstvenog stanja dendrološkog fonda, definisane su smjernice i mjere zaštite u cilju očuvanja prirodnih, pejzažnih, ambijentalnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Spomenika prirode „Veliki gradski park“ u Tivtu.

S obzirom na evidentirane entomološke i fitopatološke procese, kao i značajno učešće stabala narušenog zdravstvenog stanja i smanjene dekorativne vrijednosti, neophodno je sprovesti sljedeće mjere zaštite i unapređenja dendrološkog fonda:

- uspostavljanje redovnog monitoringa zdravstvenog stanja dendrološkog fonda Parka;
- sprovođenje kontinuiranih mjera njege, sanacije i orezivanja stabala;
- postepena zamjena osušenih, oštećenih i fiziološki oslabljenih stabala školovanim sadnicama autohtonih i odomaćenih vrsta, i eventualno egzotičnih vrsta koje nemaju invazivan karakter, a

koje po svojim morfološkim i biološkim karakteristikama odgovaraju karakteru parka i mikroklimatskim uslovima;

- detaljan pregled stabala prije sprovođenja sanitarnih sječa i uklanjanja vegetacije, posebno u slučaju mogućeg prisustva zaštićenih i međunarodno značajnih vrsta insekata i drugih organizama;
- očuvanje stabala koja predstavljaju značajna staništa za zaštićene vrste, ukoliko njihovo zdravstveno stanje i bezbjednosni uslovi to dozvoljavaju;
- sprovođenje mjera kontrole i postepene konverzije invazivnih biljnih vrsta u autohtone i pejzažno vrijedne vrste karakteristične za mediteranski ambijent Parka.

Na stanje vegetacije i stabilnost ekosistema Parka dodatno utiču klimatski i abiotički faktori karakteristični za područje crnogorskog primorja, uključujući povremene jake udare vjetrova, posolicu i temperaturne oscilacije tokom godine, naročito u prelaznim godišnjim periodima. Negativan uticaj na vitalnost vegetacije može imati i nepovoljan fizičko-hemijski sastav zemljišta, kao i eventualno povećana koncentracija teških metala, uslovljena prirodnim procesima raspadanja stijena i neposrednom blizinom Jadranske magistrale.

U cilju dugoročnog očuvanja prirodnih vrijednosti Parka neophodno je uspostaviti sistem trajnog monitoringa stanja prostora, vegetacije i bioloških komponenti ekosistema. Monitoring treba da obuhvati praćenje stanja i promjena u populacijama biljnih i životinjskih vrsta, zdravstvenog stanja dendrološkog fonda, procesa degradacije zemljišta, kao i intenziteta i karaktera antropogenih uticaja na prostoru zaštićenog prirodnog dobra. Podaci dobijeni monitoringom predstavljaju osnov za definisanje i prilagođavanje mjera zaštite, sanacije i upravljanja, sa ciljem otklanjanja negativnih uticaja i unapređenja stanja prirodnog dobra.

Kao jedan od modela praćenja stanja prostora može se primijeniti ekosistemski monitoring, odnosno monitoring staništa, kojim se kontinuirano prate promjene u strukturi i funkcionalnosti ekosistema Parka. Primjenom ovog pristupa omogućava se očuvanje i unapređenje ekološke cjelovitosti (*Ecological Integrity – EI*) prostora.

Program ekosistemskog monitoringa može obezbijediti značajne podatke za:

- procjenu efikasnosti sprovedenih upravljačkih aktivnosti;
- bolje razumijevanje procesa i promjena u ekosistemu i staništima Parka;
- identifikaciju područja u kojima su potrebna dodatna istraživanja i mjere zaštite;
- uspostavljanje referentne „ekološke osnovice“ za poređenje sa drugim urbanim i nezaštićenim parkovskim prostorima.

Poseban izazov u sprovođenju mjera zaštite i održavanja predstavljaju ograničeni kadrovski, tehnički i finansijski resursi, naročito u pogledu raspoloživog stručnog osoblja, mehanizacije i sistema redovnog ažuriranja podataka o vegetaciji i stanju dendrološkog fonda. U narednom planskom periodu neophodno je unaprijediti tehničke i organizacione kapacitete upravljača, kao i obezbijediti kontinuirano vođenje i ažuriranje baze podataka o vegetaciji i stanju prostora.

8 PROSTORNA IDENTIFIKACIJA PLANSKIH NAMJENA I REŽIMA KORIŠĆENJA ZEMLJIŠTA

Prema Prostorno-urbanističkom planu Opštine Tivat, Veliki gradski park predstavlja sastavni dio sistema prirodnih i uređenih zelenih površina grada i prepoznat je kao značajna javna zelena površina od

posebnog značaja za očuvanje identiteta urbanog prostora, unapređenje kvaliteta životne sredine i očuvanje pejzažnih vrijednosti grada. U planskoj namjeni prostora predmetno područje pripada kategoriji gradskog zelenila – gradskog parka, sa dominantnom funkcijom zaštite i unapređenja zelenog sistema grada, rekreacije, odmora, edukacije i očuvanja kulturno-pejzažnih vrijednosti. Sve aktivnosti u prostoru moraju biti usmjerene ka očuvanju postojećih parkovskih površina, dendrološkog fonda, istorijske parkovske matrice i javnog karaktera prostora, bez smanjivanja površine Parka i narušavanja njegovih prirodnih, ambijentalnih i kulturno-istorijskih vrijednosti.

Prostor Velikog gradskog parka istovremeno je zaštićeno prirodno dobro lokalnog značaja – spomenik prirode, na kojem je uspostavljen II stepen zaštite. U okviru ovog režima dozvoljene su aktivnosti koje doprinose očuvanju, unapređenju i prezentaciji prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka, uz obavezno očuvanje njegovog integriteta, autentičnosti i prepoznatljivog pejzažnog karaktera.

Dozvoljene aktivnosti

Na području Spomenika prirode „Veliki gradski park“ dozvoljene su aktivnosti koje doprinose očuvanju, unapređenju i održivom korišćenju prirodnih, pejzažnih, ambijentalnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka, i to:

- sprovođenje mjera zaštite, očuvanja i unapređenja prirodnih vrijednosti;
- monitoring biodiverziteta, dendrološkog fonda i stanja staništa;
- naučno-istraživački rad i stručna istraživanja;
- uspostavljanje i ažuriranje GIS baze podataka;
- inventarizacija prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti;
- sanacija, njega i revitalizacija dendrološkog fonda;
- dendrohirurški zahvati i liječenje stabala;
- sanitarna sječa osušenih, oboljelih i opasnih stabala;
- uklanjanje invazivnih biljnih vrsta;
- sadnja autohtonih, odomaćenih i pejzažno vrijednih biljnih vrsta;
- održavanje travnjaka, cvjetnih površina i ukrasnog žbunja;
- održavanje i obnova staza, podzida, stepeništa i drugih parkovskih elemenata;
- održavanje, sanacija i rekonstrukcija postojećih elemenata parkovske arhitekture;
- revitalizacija fontane, glorijeta, austrougarskog rezervoara za vodu, kamenih skloništa i parkovskog rasadnika;
- revitalizacija degradiranih i uzurpiranih površina i stavljanje u funkciju parkovske površine;
- postavljanje i održavanje informativnih, edukativnih i interpretacionih tabli;
- postavljanje parkovskog mobilijara u funkciji korišćenja i prezentacije Parka;
- prilagođavanje pristupa i korišćenja parka za osjetljive grupe stanovništva (osobe smanjene pokretljivosti, slijepe i slabovide osobe);
- izgradnja parkovske ograde duž granica parka u cilju njegove fizičke zaštite;
- edukativne, kulturne i promotivne aktivnosti koje ne ugrožavaju vrijednosti zaštićenog područja;
- rekreativno korišćenje prostora u skladu sa njegovom namjenom;
- organizovane stručne posjete i vođenja;
- aktivnosti predviđene Planom upravljanja i godišnjim programima upravljanja.

Zabranjene aktivnosti

Na području Spomenika prirode „Veliki gradski park“ zabranjene su aktivnosti koje mogu ugroziti ili narušiti prirodne, pejzažne, ambijentalne i kulturno-istorijske vrijednosti Parka, a naročito:

- smanjivanje površine Parka i promjena njegove osnovne namjene;
- izgradnja novih objekata koji nijesu u funkciji zaštite, upravljanja i prezentacije zaštićenog područja;
- uklanjanje, oštećivanje ili uništavanje stabala, žbunja i druge vegetacije bez stručnog odobrenja;
- unošenje i sadnja invazivnih biljnih vrsta;
- unošenje biljnih i životinjskih vrsta koje nijesu u skladu sa karakterom i vrijednostima Parka;
- narušavanje istorijske parkovske kompozicije i pejzažne matrice;
- oštećivanje ili uništavanje kulturno-istorijskih i vrtno-arhitektonskih elemenata;
- izvođenje radova kojima se ugrožavaju prirodne i ambijentalne vrijednosti prostora;
- odlaganje otpada, građevinskog materijala i drugih materija koje mogu degradirati prostor;
- zagađivanje zemljišta, površinskih i podzemnih voda;
- aktivnosti koje dovode do oštećenja zemljišta i gubitka njegove prirodne plodnosti;
- aktivnosti koje mogu izazvati osiromašenje prirodnog fonda biljnih i životinjskih vrsta;
- aktivnosti koje dovode do smanjenja biološke i predione raznovrsnosti;
- loženje vatre i spaljivanje biljnog materijala van predviđenih mjera održavanja;
- vožnja i parkiranje motornih vozila van površina predviđenih za tu namjenu;
- postavljanje reklamnih panoa, bilborda i drugih sadržaja koji nijesu u funkciji interpretacije i upravljanja Parkom;
- organizovanje aktivnosti koje mogu izazvati trajna oštećenja vegetacije, zemljišta ili kulturnih dobara;
- svaka druga aktivnost koja je u suprotnosti sa ciljevima zaštite, aktom o proglašenju i Planom upravljanja.

9 SMJERNICE ZA NAUČNO-ISTRAŽIVAČKI RAD

Naučno-istraživački rad predstavlja važnu osnovu za efikasno upravljanje, zaštitu i unapređenje prirodnih, pejzažnih, kulturno-istorijskih i društvenih vrijednosti Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“. S obzirom na specifičnost Parka kao istorijski formirane parkovske cjeline sa izuzetno vrijednim dendrološkim fondom, prisustvom kulturno-istorijskih elemenata i značajnom rekreativnom funkcijom u urbanom prostoru Tivta, kontinuirano prikupljanje, obrada i analiza podataka predstavljaju neophodan preduslov za donošenje kvalitetnih upravljačkih odluka.

U cilju uspostavljanja efikasnog i integralnog upravljanja Spomenikom prirode „Veliki gradski park“, neophodno je obezbijediti kontinuirano prikupljanje, obradu i analizu podataka o prirodnim, pejzažnim, kulturno-istorijskim i infrastrukturnim vrijednostima zaštićenog područja. Naučno-istraživački rad predstavlja jednu od osnovnih pretpostavki za dugoročno očuvanje i unapređenje vrijednosti Parka, kao i za pravovremeno prepoznavanje i ublažavanje negativnih procesa koji mogu uticati na stanje zaštićenog prirodnog dobra.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti uspostavljanju jedinstvene informaciono-dokumentacione osnove koja će omogućiti sistematsko praćenje stanja prostora i planiranje mjera zaštite na osnovu relevantnih podataka. U tom cilju, jedan od prioriteta u planskom periodu predstavlja uspostavljanje i kontinuirano ažuriranje GIS baze podataka Velikog gradskog parka.

GIS baza podataka treba da objedini prostorne i atributne podatke o prirodnim, kulturno-istorijskim i infrastrukturnim vrijednostima Parka. Baza treba da sadrži:

- katastar stabala sa jedinstvenom oznakom svake dendrološke jedinice;
- podatke o vrsti, porijeklu, dimenzijama, vitalnosti i zdravstvenom stanju stabala;

- podatke o sprovedenim mjerama njege, sanacije, orezivanja i zamjene vegetacije;
- evidenciju invazivnih biljnih vrsta i površina zahvaćenih njihovim širenjem;
- lokacije vrijednih, rijetkih i posebno značajnih primjeraka dendrofloze;
- evidenciju travnatih, žbunastih i cvjetnih površina;
- evidenciju promjena na terenu (novozasađeni odnosno uklonjeni primjerci, novi elementi infrastrukture);
- podatke o parkovskoj infrastrukturi (staze, rasvjeta, mobilijar, sistem navodnjavanja, informativne table i dr.);
- evidenciju kulturno-istorijskih objekata i elemenata parkovske arhitekture;
- podatke o sprovedenim istraživanjima, monitoringu i stručnim intervencijama;
- evidenciju oštećenja nastalih usljed vremenskih nepogoda, bolesti, štetočina i drugih negativnih uticaja;
- foto-dokumentaciju stanja prostora i pojedinačnih objekata.

Integracijom prostornih i atributnih podataka obezbijediće se kvalitetna stručna osnova za planiranje mjera zaštite, procjenu stanja dendrološkog fonda, praćenje promjena u prostoru i donošenje upravljačkih odluka zasnovanih na podacima.

S obzirom na to da istorijski parkovi predstavljaju dinamične sisteme u kojima su prirodne i kulturne vrijednosti međusobno povezane, posebnu pažnju potrebno je posvetiti kontinuiranom praćenju stanja vegetacije, obnovi dendrološkog fonda i očuvanju istorijske parkovske kompozicije. Monitoring dendrofloze treba da obuhvati redovno evidentiranje promjena zdravstvenog stanja, procjenu vitalnosti i dekorativnosti stabala, kao i identifikaciju jedinki koje zahtijevaju posebne mjere njege ili sanacije. Pored istraživanja dendrofloze, u planskom periodu potrebno je unaprijediti istraživanja biodiverziteta Parka, sa posebnim akcentom na floru, faunu, prisustvo invazivnih vrsta, zdravstveno stanje vegetacije i uticaj klimatskih promjena na funkcionisanje urbanog ekosistema.

Poseban segment naučno-istraživačkog rada treba da bude usmjeren na proučavanje kulturno-istorijskog razvoja Parka, njegove parkovske arhitekture i sačuvanih istorijskih elemenata. Dalja istraživanja austrougarskih rezervoara za vodu, glorijske, kamenih skloništa, istorijskih staza, kompleksa rasadnika, fontane i drugih objekata mogu doprinijeti njihovoj kvalitetnijoj zaštiti, obnovi i valorizaciji.

U cilju unapređenja upravljanja prostorom preporučuje se sprovođenje periodičnih istraživanja o korišćenju Parka od strane posjetilaca. Ova istraživanja mogu obuhvatiti analizu učestalosti posjeta, načina korišćenja sadržaja, zadovoljstva korisnika, kao i percepcije prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka. Dobijeni rezultati mogu poslužiti kao osnova za unapređenje upravljanja, planiranje infrastrukture, edukativnih programa i promotivnih aktivnosti.

Naučno-istraživačke aktivnosti realizuju se u saradnji sa univerzitetima, naučno-istraživačkim institucijama, stručnim organizacijama i drugim relevantnim subjektima, a rezultati istraživanja koriste se kao stručna osnova za sprovođenje mjera zaštite, unapređenje stanja prostora i adaptivno upravljanje zaštićenim prirodnim dobrom.

Prioritetne oblasti naučno-istraživačkog rada u planskom periodu obuhvataju:

- uspostavljanje i ažuriranje GIS baze podataka Parka;
- monitoring zdravstvenog stanja dendrološkog fonda;
- istraživanje biodiverziteta flore i faune;
- praćenje i kontrolu invazivnih biljnih vrsta;
- istraživanje uticaja klimatskih promjena na vegetaciju Parka;

- istraživanje stanja zemljišta i drugih abiotičkih faktora;
- proučavanje kulturno-istorijskog razvoja Parka i njegovih arhitektonskih elemenata;
- istraživanje posjećenosti, potreba i zadovoljstva korisnika Parka.

Rezultati naučno-istraživačkog rada predstavljaju osnov za dugoročno očuvanje, valorizaciju i održivo upravljanje Spomenikom prirode „Veliki gradski park“.

10 SARADNJA SA LOKALNIM STANOVNIŠTVOM, INSTITUCIJAMA I KORISNICIMA PROSTORA

Veliki gradski park predstavlja jedno od najprepoznatljivijih obilježja Tivta i prostor od posebnog značaja za kvalitet života lokalnog stanovništva. Njegova vrijednost ne ogleda se samo u bogatom dendrološkom fondu, kulturno-istorijskom naslijeđu i pejzažnim karakteristikama, već i u njegovoj ulozi mjesta susreta, rekreacije, edukacije i svakodnevnog boravka građana i posjetilaca. Zbog toga dugoročno očuvanje Parka nije moguće bez aktivnog uključivanja lokalne zajednice i razvijanja partnerskog odnosa između upravljača i svih korisnika prostora.

Obaveze jedinice lokalne samouprave saradnja sa nadležnim Ministarstvom, upravljačem, Agencijom za zaštitu životne sredine, i korisnicima, definisane su Zakonom o zaštiti prirode. Na osnovu člana 58 Zakona o zaštiti prirode, Godišnji program upravljanja izrađuje i donosi upravljač, uz saglasnost nadležnog organa lokalne uprave, a na osnovu člana 60 Zakona o zaštiti prirode visinu, način obračuna i plaćanja naknade utvrđuje upravljač zaštićenog područja odnosno područja ekološke mreže, uz prethodnu saglasnost Vlade.

Opština Tivat, u cilju njegove zaštite i unapređenja Velikog gradskog parka, formirala je Odbor za zaštitu Velikog gradskog parka 2006. godine, koji je donosio godišnje Programe rada. Odlukom Predsjednika Opštine Tivat broj 0101-353-121/1 od 16.03.2015. godine Odbor je ponovo formiran, kao savjetodavno tijelo. Planom upravljanja se predviđa da Odbor za zaštitu Velikog gradskog parka vrši praćenje stanja u zaštićenom prirodnom dobru i daje predloge za stručno sprovođenje aktivnosti, uz obavezu razmjene i dostavljanja podataka upravljaču. Odbor za zaštitu Velikog gradskog parka ima u svom sastavu članove različitih struka, čija stručna zvanja obezbjeđuju kvalitetnu ocjenu različitih prirodnih i kulturnih elemenata parka. Takođe, Odbor u svom sastavu ima i predstavnika preduzeća „Komunalno“ d.o.o. Tivat.

Upravljač će tokom planskog perioda razvijati saradnju sa lokalnim stanovništvom, obrazovnim ustanovama, stručnim i naučnim institucijama, nevladinim organizacijama, ustanovama kulture, Turističkom organizacijom Tivat i drugim zainteresovanim subjektima, sa ciljem očuvanja, unapređenja i promocije vrijednosti Parka.

Poseban značaj ima saradnja sa obrazovnim ustanovama kroz organizovanje terenske nastave, radionica i edukativnih programa posvećenih zaštiti prirode, dendrologiji, biodiverzitetu i kulturnom naslijeđu. Veliki gradski park, kao prostor sa više od jednog vijeka duge istorije i izuzetno vrijednim fondom autohtonih, alohtonih i egzotičnih biljnih vrsta, predstavlja jedinstven edukativni poligon za učenike, studente i istraživače.

Saradnja sa naučnim i stručnim institucijama biće usmjerena na istraživanje i monitoring dendrološkog fonda, biodiverziteta, zdravstvenog stanja vegetacije, uticaja klimatskih promjena, kao i na proučavanje istorijskog razvoja Parka i njegovih vrtno-arhitektonskih elemenata. Posebna pažnja biće posvećena

razvoju i ažuriranju GIS baze podataka, koja će predstavljati osnovni alat za praćenje stanja prostora i planiranje mjera zaštite.

U cilju očuvanja identiteta i autentičnosti Parka, upravljač će razvijati saradnju sa institucijama kulture, stručnjacima iz oblasti zaštite kulturne baštine i drugim relevantnim subjektima. Poseban značaj imaju aktivnosti vezane za očuvanje i valorizaciju istorijskih elemenata Parka, uključujući austrougarske rezervoare za vodu, glorijet, kamena skloništa, fontanu, istorijsku mrežu staza i druge elemente parkovske arhitekture.

Saradnja sa Turističkom organizacijom Tivat i drugim subjektima turističke privrede biće usmjerena na promociju Velikog gradskog parka kao jedinstvenog spoja prirodne i kulturne baštine. Kroz razvoj edukativnih sadržaja, interpretacionih programa, tematskih obilazaka i promotivnih aktivnosti unaprijedit će se prepoznatljivost Parka i njegov značaj u turističkoj ponudi Tivta.

Upravljač će podsticati aktivno učešće građana u očuvanju i unapređenju Parka kroz organizovanje volonterskih akcija, akcija sadnje, obilježavanje značajnih datuma iz oblasti zaštite prirode, javne prezentacije i druge aktivnosti kojima se razvija osjećaj odgovornosti prema zajedničkom prirodnom i kulturnom nasljeđu.

Radi unapređenja kvaliteta upravljanja, periodično će se sprovoditi ankete i istraživanja o zadovoljstvu korisnika, načinu korišćenja prostora i potrebama posjetilaca. Dobijeni rezultati koristiće se za planiranje novih sadržaja, unapređenje infrastrukture i prilagođavanje upravljačkih aktivnosti potrebama lokalne zajednice. Aktivno uključivanje lokalnog stanovništva, institucija i korisnika prostora predstavlja jedan od osnovnih preduslova za uspješno sprovođenje Plana upravljanja i dugoročno očuvanje prirodnih, pejzažnih, ambijentalnih i kulturno-istorijskih vrijednosti Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“.

U cilju očuvanja prirodnih, pejzažnih, dendroloških i kulturno-istorijskih vrijednosti Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“, sve aktivnosti koje podrazumijevaju sadnju biljnog materijala, uređenje prostora, organizovanje javnih događaja, izvođenje radova ili druge intervencije na području zaštićenog prirodnog dobra realizuju se u saradnji sa upravljačem zaštićenog područja. Nosioci aktivnosti dužni su da blagovremeno obavijeste upravljača o planiranim aktivnostima, njihovom obimu, vremenu i načinu realizacije, kako bi se obezbijedila njihova usklađenost sa ciljevima zaštite, režimom zaštite i mjerama definisanim ovim Planom upravljanja.

Upravljač prati i koordinira aktivnosti koje se sprovode na području zaštićenog prirodnog dobra, sa ciljem sprečavanja mogućih negativnih uticaja na prirodne i stvorene vrijednosti Parka, te obezbjeđivanja njihovog očuvanja i unapređenja u skladu sa principima održivog upravljanja.

11 PLANIRANE AKTIVNOSTI NA ODRŽIVOM KORIŠĆENJU PRIRODNIH RESURSA, RAZVOJU I UREĐENJU PROSTORA

Zaštita, održavanje, praćenje stanja i unapređenje zaštićenog prirodnog dobra sprovodi se na osnovu Odluke i Plana upravljanja, koji moraju biti usklađeni sa propisanim režimima zaštite.

Tabela 15. Pregled aktivnosti na održivom korišćenju prirodnih resursa, razvoju i uređenju prostora

Cilj: Unapređenje infrastrukture, komunalne opremljenosti i funkcionalnosti Parka										
Mjera	Aktivnost	Potrebna sredstva	Izvor finansiranja	Nosilac realizacije	Dinamika sprovođenja					indikator uspješnosti
					2027	2028	2029	2030	2031	
Održavanje sistema za automatsko zalivanje na zaravnjenim površinama	Održavanje sistema za automatsko zalivanje na zaravnjenim površinama	30000.00	Opština Tivat	„Komunalno“ d.o.o. Tivat						Funkcionalan sistem za automatsko zalivanje
Održavanje i unapređenje parkovskog mobilijara	Zamjena i/ili popravljivanje oštećenih klupa, korpi, lučno savijenih niskih ograda uz šetne staze, postavljanje odgovarajućih ograda u blizini atmosferskih kanala uz šetne staze, održavanje staza i redovno održavanje i praćenje stanja komunalne opreme	30000.00	Opština Tivat	„Komunalno“ d.o.o. Tivat						Funkcionalan i bezbjedan parkovski mobilijar
Unapređenje komunalne opremljenosti prostora za vlasnike kućnih ljubimaca	•postavljanje stalaka sa kesicama za sakupljanje izmeta kućnih ljubimaca, •postavljanje odgovarajućih posuda za odlaganje otpada.	3000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Unaprijeđen komunalni red i higijenski uslovi u Parku

Cilj: Zaštita, očuvanje i unapređenje zelenila Parka

Primjena mjera njege dendroflora i ostalih flornih elemenata, kontrolisanje prisustva i uklanjanje invazivnih biljnih vrsta	• sprovođenje sanitarne sječe fiziološki oslabljenih, zakrčljalih, mehanički oštećenih, deformisanih i nestabilnih stabala koja predstavljaju rizik po bezbjednost ljudi i imovine, • estetsko i funkcionalno oblikovanje stabala i grmova u cilju očuvanja pejzažnog identiteta Parka, • uklanjanje suvih, oštećenih i oboljelih grana uz zaštitu presjeka odgovarajućim sredstvima, • sanacija i liječenje mehaničkih oštećenja stabala (prelomi, rane, trulež, rascjepi i vodeni džepovi), • sprovođenje biološke, hemijske i integralne zaštite bilja u skladu sa fitosanitarnim uslovima i potrebama prostora, • uklanjanje bršljana sa	400000.00	Opština Tivat	„Komunalno“ d.o.o. Tivat						Unaprijeđeno zdravstveno stanje dendrološkog fonda, povećana vitalnost stabilnost vegetacije, unaprijeđen pejzažni i ambijentalni kvalitet prostora, smanjeno prisustvo invazivnih vrsta i revitalizovane površine Parka
---	---	------------------	--------------------------	-------------------------------------	--	--	--	--	--	---

	stabala i građevinskih objekata, • proređivanje degradiranih djelova vegetacije u cilju unapređenja stabilnosti i estetske vrijednosti prostora, • košenje travnjaka, okopavanje i prihranjivanje vegetacije, •redovno održavanje zelenih površina, staza i kišnih kanala, • postavljanje zaštitnih mreža oko stabala bidvilove araukarije radi smanjenja rizika od povreda posjetilaca usljed pada šišarki, •kartiranje i monitoring invazivnih biljnih vrsta na prostoru Parka; •sukcesivno uklanjanje bagrema (Robinia pseudoacacia) i pajasena (Ailanthus altissima); •uklanjanje mladih izdanaka i kontrola ponovnog širenja invazivnih vrsta; •revitalizacija površina nakon uklanjanja invazivnih vrsta;									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Revitalizacija degradiranih površina unutar granica parka i planska obnova zelenila	• sprovođenje planske sadnje drvenastih vrsta uz strogo kontrolisan izbor biljnog materijala radi očuvanja reprezentativnosti, istorijskog karaktera i pejzažnog identiteta Parka; • sadnja četinarskih vrsta sa fokusom na gornjim, uzdignutim djelovima Parka, u skladu sa postojećim pejzažnim karakteristikama i ekološkim uslovima prostora; • sadnja lišćarskih vrsta sa fokusom u nižim i zaklonjenijim djelovima Parka radi formiranja stabilnih pejzažnih cjelina i unapređenja ambijentalnih vrijednosti prostora; • korišćenje višegodišnjeg, školovanog i kvalitetnog sadnog materijala odgovarajućih dendrometrijskih karakteristika i dobre fiziološke kondicije; • sadnja ukrasnih grmova i nižih stabala	250000.00	Opština Tivat	„Komunalno“ d.o.o. Tivat		Revitalizovane vegetacijske površine, unaprijeđen pejzažni identitet Parka, povećana stabilnost vegetacije i smanjeni degradacioni procesi
--	--	-----------	---------------	--------------------------	--	--

	radi formiranja spratnosti vegetacije, postizanja prostorne dinamike i unapređenja dekorativnih karakteristika Parka; • sadnja dekorativnih i cvjetnih vrsta koje omogućavaju sezonsku smjenu cvjetanja i obezbjeđuju kontinuirani kolorit prostora tokom čitave godine; • sadnja pokrivača tla, perena i poleglih dekorativnih vrsta na terenima sa nagibom, uz ivice podzida i na degradiranim površinama radi zaštite zemljišta od spiranja, erozije i denudacije; • sprovođenje redovnog monitoringa uspješnosti sadnje, vitalnosti biljaka i stabilnosti revitalizovanih površina • uklanjanje stabala koja su sklona padu, odnosno ugrožavaju lica i imovinu, u saradnji i uz koordinaciju sa									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	nadležnim organom lokalne uprave i komisije formirane od strane tog organa									
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Cilj: Zaštita kulturno-istorijskih i pejzažnih vrijednosti

Rekonstrukcija i valorizacija austrougarskog rezervoara za vodu	Sprovođenje aktivnosti u skladu sa izrađenom projektnom	1 400 000 €	Opština Tivat	Opština Tivat						Rekonstruisan i valorizovan austrougarski rezervoar za vodu i unaprijeđena kulturno-istorijska vrijednost prostora
Izrada tehničke dokumentacije za revitalizaciju prostora parka u zoni morskog dobra (dio na kojem se trenutno nalazi radioničarski prostor "Komunalno" d.o.o. Tivat i "Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Tivat)	Rekonstrukcija, sanacija i revitalizacija prostora u funkciji unapređenja prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka	35000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Pripremljena tehnička dokumentacija
Adaptacija i revitalizacija malih kamenih skloništa	Sanacija objekata, obnova kamenih elemenata i uređenje prostora	25000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Revitalizovana mala kamena skloništa
Izgradnja i rekonstrukcija parkovskih ograda	Izmještanje i izgradnja ograde duž granica Parka	429000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Jasno definisane granice Parka

Cilj: Monitoring i unapređenje informaciono-dokumentacione osnove

Izrada GIS baze podataka	Prikupljanje dendrometrijskih podataka i izrada GIS baze	60000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Funkcionalna GIS baza podataka
Ažuriranje GIS baze podataka	Kontinuirano unošenje novih podataka	6000.00	Opština Tivat	"Komunalno" d.o.o. Tivat						Ažurirana GIS baza podataka
Obnova, zamjena i redovno održavanje informativnih i interpretacionih tabli	•pregled postojećih informativnih i interpretacionih tabli; •zamjena oštećenih, dotrajalih i nečitljivih tabli; •ažuriranje sadržaja postojećih tabli u skladu sa novim saznanjima i potrebama upravljanja; •izrada i postavljanje novih tabli na lokacijama od posebnog prirodnog, dendrološkog i kulturno-istorijskog značaja; •redovno održavanje i čišćenje tabli; unapređenje dvojezične interpretacije prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka.	10000.00	Opština Tivat	"Komunalno" d.o.o. Tivat						•obnovljene i funkcionalne informativne i interpretacione table; •unaprijeđen sistem informisanja posjetilaca; •povećana vidljivost prirodnih, dendroloških i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka.

Cilj: Edukacija i unapređenje promocije i prepoznatljivosti Velikog gradskog parka

Izrada vizuelnog identiteta i logotipa Parka	•izrada idejnog rješenja logotipa Parka; •definisanje vizuelnog identiteta zaštićenog prirodnog dobra; •izrada grafičkih standarda za upotrebu logotipa na promotivnim, edukativnim i informativnim materijalima; • primjena logotipa na informativnim tablama, publikacijama, promotivnim materijalima i digitalnim platformama.	3000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Izrađen i usvojen logotip Parka i uspostavljen jedinstveni vizuelni identitet
Organizovanje edukativnih i promotivnih aktivnosti	Radionice, edukacije, promotivne aktivnosti i interpretacija prirodnog i kulturnog nasljeđa	10000.00	Opština Tivat sa prtnerima	Opština Tivat "Komunalno" d.o.o. Tivat						Povećan broj edukativnih aktivnosti i korisnika Parka

Izrada promotivnog kratkometražnog filma o Velikom gradskom parku	•izrada scenarija i koncepta promotivnog filma; •snimanje prirodnih, pejzažnih, dendroloških i kulturno-istorijskih vrijednosti Parka u različitim godišnjim dobima; •izrada profesionalnog promotivnog filma u trajanju od 5–10 minuta; •objavljivanje filma na zvaničnim internet stranicama Opštine Tivat, upravljača i Turističke organizacije Tivat; promocija filma putem društvenih mreža, turističkih prezentacija, sajмова i drugih promotivnih događaja.	3000.00	Opština Tivat	Opština Tivat						Izrađen i javno dostupan promotivni film o Velikom gradskom parku
---	---	---------	---------------	---------------	--	--	--	--	--	--

Napomena: Procijenjena finansijska sredstva predstavljaju okvirne iznose izrađene na osnovu dostupnih podataka u vrijeme izrade Plana upravljanja. Njihova realizacija može biti predmet izmjena usljed inflacije, promjena tržišnih cijena roba i usluga, dostupnosti različitih nacionalnih i međunarodnih fondova za sufinansiranje/finansiranje, donacija, kao i drugih ekonomskih okolnosti tokom perioda važenja Plana.

Aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine koje se odnose na redovno održavanje se mogu dotirati upravljaču – “Komunalno” d.o.o. Tivat kroz dotacije na mjesečnom nivou, kako bi predviđene aktivnosti bile vršene pravovremeno i kontinuirano.

Tabela 16. Pregled prioriternih aktivnosti na očuvanju, održavanju i monitoringu prirodnih i drugih vrijednosti i segmenata životne sredine

Mjera	Prioritet	Dinamika sprovođenja					Indikativna procjena sredstava za sprovođenje aktivnosti
		2027	2028	2029	2030	2031	
Održavanje sistema za automatsko zalivanje na zaravnjenim površinama	1	3600.00	3600.00	3600.00	3600.00	3600.00	18000.00
Održavanje i unapređenje parkovskog mobilijara	1	6000.00	6000.00	6000.00	6000.00	6000.00	30000.00
Unapređenje komunalne opremljenosti prostora za vlasnike kućnih ljubimaca	2	1000.00	500.00	500.00	500.00	500.00	3000.00
Revitalizacija degradiranih površina unutar granica parka i planska obnova zelenila	1	50000.00	50000.00	50000.00	50000.00	50000.00	250000.00
Primjena mjera njege dendroflora i ostalih flornih elemenata, kontrolisanje prisustva i uklanjanje invazivnih biljnih vrsta	1	80000.00	80000.00	80000.00	80000.00	80000.00	400000.00
Rekonstrukcija i valorizacija austrougarskog rezervoara za vodu	1	280000.00	280000.00	280000.00	280000.00	280000.00	1400000.00

Izrada tehničke dokumentacije za revitalizaciju prostora parka u zoni morskog dobra (dio na kojem se trenutno nalazi radioničarski prostor "Komunalno" d.o.o. Tivat i "Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Tivat)	2	0,00	0,00	0,00	0,00	35000.00	35000.00
Adaptacija i revitalizacija malih kamenih skloništa	2	25000.00	0,00	0,00	0,00	0,00	25000.00
Izgradnja i rekonstrukcija parkovskih ograda	1	0,00	143000.00	143000.00	143000.00	0,00	429000.00
Izrada GIS baze podataka	1	60000.00	0,00	0,00	0,00	0,00	60000.00
Ažuriranje GIS baze podataka	1	0,00	1500.00	1500.00	1500.00	1500.00	6000.00
Obnova, zamjena i redovno održavanje informativnih i interpretacionih tabli	1	2000.00	2000.00	2000.00	2000.00	2000.00	10000.00
Izrada vizuelnog identiteta i logotipa Parka	1	3000.00	0,00	0,00	0,00	0,00	3000.00
Izrada promotivnog kratkometražnog filma o Velikom gradskom parku	2	0.00	3000.00	0.00	0.00	0.00	3000.00
Organizovanje edukativnih i promotivnih aktivnosti	1	2000.00	2000.00	2000.00	2000.00	2000.00	10000.00
<i>Ukupno</i>		512600.00	571600.00	568600.00	568600.00	460600.00	2,682,000

Pored navedenih aktivnosti, Planom upravljanja predviđaju se sljedeća sredstva za:

1. rad službe zaštite (čuvarska služba), u iznosu od cca 5.500,00 € na mjesečnom nivou tokom ukupnog perioda važenja Plana;
2. rad lica angažovanih na praćenju i unapređenju stanja zaštićenog područja (monitoring, sanacija, rekultivacija, uređenje prostora i održivo korišćenje prirodnih resursa, izrada programa, planova, projekata i dr.), odgovornog lica za upravljanje zaštićenim područjem, izvršioca za hortikulturno uređenje (baštovana) i fizičkog radnika na poslovima održavanja zelenila u zaštićenom području u iznosu od cca 3.500,00 € na mjesečnom nivou tokom ukupnog perioda važenja Plana;
3. nabavku specijalizovanog vozila za zalivanje biljaka (mini cisterna, traktor sa prikolicom i cisternom i sl.) i specijalizovanog vozila za orezivanje stabala (vozilo sa hidrauličnom dizalicom i korpom i sl.), u procijenjenom iznosu od cca 150.000,00 € po vozilu.

Procijenjene vrijednosti radova/roba/usluga date su okvirno, prema raspoloživim podacima, i podložne su promjenama u skladu sa zakonskim procedurama koje nalažu sprovođenje propisanih postupaka. Sve navedene aktivnosti mogu se vršiti i mimo navedene dinamike ukoliko to uslovi i mogućnost efikasnijeg finansiranja i eventualnih donacija učine opravdanim.

12 AKTIVNOSTI NA PROMOCIJI I VALORIZACIJI ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

12.1 Ciljevi promocije i valorizacije

Promocija i valorizacija Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“ usmjerene su na očuvanje, unapređenje i predstavljanje njegovih prirodnih, dendroloških, pejzažnih, kulturno-istorijskih i obrazovnih vrijednosti široj javnosti. Poseban značaj daje se afirmaciji Parka kao jednog od najvrijednijih istorijskih parkova na crnogorskom primorju i značajnog elementa prirodnog i kulturnog identiteta Opštine Tivat.

U cilju unapređenja prepoznatljivosti Velikog gradskog parka kao značajnog prirodnog i kulturno-istorijskog dobra, u planskom periodu posebna pažnja biće posvećena razvoju savremenih oblika promocije. Planirana je izrada zvaničnog logotipa Parka, produkcija promotivnog kratkometražnog filma, unapređenje internet prezentacije i digitalne promocije Parka, kao i njegovo predstavljanje putem društvenih mreža, turističkih portala, stručnih skupova i sajmov. Navedene aktivnosti doprinijeće boljoj informisanosti javnosti, povećanju broja posjetilaca i jačanju identiteta Velikog gradskog parka kao jednog od najznačajnijih zaštićenih područja Opštine Tivat.

Pored promotivnih aktivnosti, posebna pažnja biće posvećena razvoju edukativnih sadržaja kroz organizovanje „učionice u prirodi“, stručnih vođenja, radionica, izložbi, tematskih manifestacija i obilježavanje značajnih datuma iz oblasti zaštite prirode i životne sredine. Postojeći rasadnik Parka koristiće se kao prostor za praktičnu edukaciju djece, učenika, studenata i drugih zainteresovanih grupa o proizvodnji sadnog materijala, očuvanju biodiverziteta i značaju urbanog zelenila.

Ciljevi promocije i valorizacije su:

- povećanje prepoznatljivosti Parka kao zaštićenog prirodnog dobra od lokalnog značaja;
- unapređenje informisanosti posjetilaca o prirodnim, dendrološkim i kulturno-istorijskim vrijednostima Parka;
- jačanje edukativne funkcije zaštićenog područja;
- podizanje svijesti javnosti o značaju očuvanja biodiverziteta, dendrološkog fonda i kulturnog pejzaža;
- podsticanje aktivnog učešća lokalne zajednice u zaštiti i promociji Parka;
- unapređenje održive turističke valorizacije u skladu sa ciljevima zaštite prirode.

12.2 Promotivne aktivnosti

U cilju unapređenja vidljivosti i prepoznatljivosti zaštićenog područja sprovodiće se sljedeće aktivnosti:

- izrada i unapređenje promotivnih sadržaja u skladu sa raspoloživim finansijskim sredstvima;
- razvoj i primjena vizuelnog identiteta Parka;
- redovno informisanje javnosti o aktivnostima upravljanja i značaju zaštite Parka putem raspoloživih komunikacionih kanala;
- obilježavanje značajnih datuma iz oblasti zaštite prirode i životne sredine;
- saradnja sa Turističkom organizacijom Tivat, obrazovnim ustanovama, kulturnim institucijama i drugim partnerima u promociji Parka;
- učešće u manifestacijama i događajima koji doprinose promociji prirodnog i kulturnog nasljeđa Tivta.

12.3 Interpretacija prirodnog i kulturno-istorijskog nasljeđa

Radi unapređenja prezentacije vrijednosti zaštićenog područja posjetiocima, planira se:

- održavanje i unapređenje postojećih informativnih i interpretacionih sadržaja;
- predstavljanje istorijskog razvoja Parka, njegovih pejzažnih karakteristika i dendroloških vrijednosti;
- označavanje i prezentacija najznačajnijih biljnih vrsta i dendroloških primjeraka, u skladu sa raspoloživim mogućnostima;
- razvoj interpretativnih sadržaja kroz saradnju sa stručnim institucijama i partnerima;
- promocija kulturno-istorijskih obilježja i vrtno-arhitektonskih elemenata koji doprinose identitetu Parka.

12.4 Edukativni programi

Edukativne aktivnosti realizovaće se u saradnji sa obrazovnim ustanovama, stručnim institucijama, organizacijama civilnog društva i drugim zainteresovanim subjektima kroz:

- organizovanje radionica, predavanja i edukativnih aktivnosti;
- sprovođenje programa boravka djece i mladih u prirodi;
- organizovanje stručnih vođenja za učenike, studente i zainteresovane grupe;
- obilježavanje značajnih datuma iz oblasti zaštite prirode;
- podsticanje volonterskih aktivnosti usmjerenih na očuvanje i unapređenje Parka;
- razvoj edukativnih sadržaja kroz projekte i partnerske inicijative.

12.5 Saradnja sa lokalnom zajednicom

Upravljač će podsticati aktivno uključivanje lokalne zajednice u zaštitu i promociju Parka kroz:

- organizovanje volonterskih akcija uređenja i očuvanja prostora;
- saradnju sa mjesnim zajednicama, obrazovnim ustanovama, kulturnim institucijama i nevladinim organizacijama;
- uključivanje zainteresovane javnosti u aktivnosti zaštite i unapređenja Parka;
- organizovanje javnih događaja i aktivnosti koje promovišu značaj zaštićenog područja;
- redovno informisanje javnosti o sprovedenim aktivnostima i rezultatima upravljanja.

12.6 Održiva turistička valorizacija

Valorizacija Parka zasnivaće se na principima održivog razvoja i zaštite prirode kroz:

- promociju Parka kao značajnog prirodnog, dendrološkog i kulturno-istorijskog lokaliteta;
- uključivanje Parka u lokalne turističke i kulturne programe;
- razvoj sadržaja koji doprinose kvalitetu boravka posjetilaca bez ugrožavanja prirodnih i ambijentalnih vrijednosti;
- saradnju sa turističkim i kulturnim institucijama na unapređenju održive turističke ponude;
- praćenje uticaja posjećivanja na stanje prirodnih i kulturnih vrijednosti zaštićenog područja.

12.7 Način realizacije aktivnosti

Aktivnosti promocije i valorizacije sprovodiće upravljač samostalno ili u saradnji sa nadležnim institucijama, obrazovnim ustanovama, turističkim organizacijama, nevladinim sektorom, lokalnom zajednicom i drugim zainteresovanim partnerima.

Pojedine aktivnosti realizovaće se kroz nacionalne i međunarodne projekte, donacije, sponzorstva i druge vidove partnerstva, u skladu sa raspoloživim finansijskim sredstvima i mogućnostima upravljača.

12.8 Praćenje uspješnosti promocije i valorizacije

Uspješnost sprovođenja aktivnosti pratiće se kroz:

- broj realizovanih promotivnih i edukativnih aktivnosti;
- broj učesnika u organizovanim programima;
- broj partnerskih inicijativa i zajedničkih projekata;
- broj volonterskih akcija;
- broj posjetilaca Parka;
- stepen informisanosti i zainteresovanosti javnosti za vrijednosti zaštićenog područja;
- rezultate monitoringa uticaja posjećivanja na prirodne i kulturno-istorijske vrijednosti Parka.

13 MONITORING, OCJENA SPROVOĐENJA PLANA I INDIKATORI USPJEŠNOSTI

13.1 Ocjena sprovođenja Plana upravljanja

Uspješnost sprovođenja Plana upravljanja ocjenjuje se na osnovu stepena realizacije aktivnosti definisanih Akcionim planom, ostvarenih rezultata i dostignutih ciljeva zaštite, očuvanja i unapređenja Spomenika prirode „Veliki gradski park“.

Ocjenu sprovođenja Plana vrši upravljač zaštićenog područja na osnovu podataka prikupljenih tokom sprovođenja aktivnosti, monitoringa prirodnih vrijednosti i praćenja indikatora uspješnosti definisanih ovim Planom.

Rezultati ocjene koriste se za unapređenje upravljanja zaštićenim područjem i planiranje budućih aktivnosti zaštite, očuvanja i održivog korišćenja njegovih prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti.

13.2 Indikatori uspješnosti realizacije Plana

Uspješnost realizacije Plana upravljanja Spomenikom prirode „Veliki gradski park u Tivtu“ pratiće se putem indikatora definisanih u Akcionom planu, koji predstavljaju sastavni dio svake mjere i aktivnosti planirane za period važenja Plana.

Indikatori uspješnosti služe za praćenje stepena realizacije planiranih aktivnosti, ocjenu efikasnosti sprovedenih mjera zaštite, očuvanja, unapređenja i valorizacije zaštićenog područja, kao i za identifikovanje potreba za prilagođavanjem budućih aktivnosti upravljanja.

Praćenje indikatora vrši upravljač zaštićenog područja kroz redovno sprovođenje aktivnosti definisanih Akcionim planom, vođenje evidencija, monitoring prirodnih i stvorenih vrijednosti Parka, kao i kroz izradu godišnjih izvještaja o upravljanju.

Indikatori su definisani na način koji omogućava objektivnu procjenu ostvarenih rezultata i obuhvataju, između ostalog, pokazatelje vezane za stanje i revitalizaciju dendrološkog fonda, uklanjanje invazivnih vrsta, unapređenje parkovske infrastrukture, sprovođenje monitoringa, naučno-istraživačkih i edukativnih aktivnosti, promociju i valorizaciju Parka, kao i nivo uključenosti lokalne zajednice u aktivnosti zaštite i upravljanja.

Rezultati praćenja indikatora koristiće se za ocjenu sprovođenja Plana upravljanja, izradu godišnjih izvještaja o radu upravljača i planiranje budućih aktivnosti zaštite, očuvanja i održivog korišćenja Spomenika prirode „Veliki gradski park u Tivtu“.

Detaljan pregled indikatora uspješnosti dat je u Akcionom planu, u okviru svake pojedinačne mjere i aktivnosti.

14 FINANSIJSKA SREDSTVA ZA REALIZACIJU PLANA UPRAVLJANJA

Finansijska sredstva za realizaciju Plana upravljanja zaštićenog dobra “Veliki gradski park u Tivtu” će se djelimično obezbijediti:

- iz budžeta lokalne samouprave,
- iz sredstava obezbijeđenih od strane donatora i sponzora,
- iz sredstava obezbijeđenih kroz projekte,
- iz prihoda od naknada za korišćenje prirodnih vrijednosti i usluga zaštićenog područja a to su :
 - Pružanje usluga posjetiocima (korišćenje vodiča)
 - Korišćenje imena i znaka zaštićenog prirodnog dobra
 - Snimanje igranih i komercijalnih filmova, reklama i spotova
 - Druge radnje, aktivnosti i djelatnosti u skladu sa zakonom
- Visinu, način obračuna i plaćanja naknade iz stava 1 ovog člana utvrđuje upravljač zaštićenog područja odnosno područja ekološke mreže, uz prethodnu saglasnost Vlade.
- Iz prihoda koji se ostvaruju vršenjem djelatnosti preduzeća koje upravlja zaštićenim prirodnim dobrom,
- Iz drugih izvora u skladu sa zakonom.

Upravljač je dužan da koristi ova novčana sredstva na aktivnostima zaštite, razvoja i unapređivanja zaštićenog prirodnog dobra, i to za:

- čuvanje, održavanje i prezentaciju zaštićenog prirodnog dobra (uspostavljanje, opremanje i obuku čuvarske službe, obilježavanje, održavanje unutrašnjeg reda, medijsko i drugo javno prikazivanje vrijednosti, sanaciju i revitalizaciju degradiranih površina, upravljanje otpadom, itd.)
- postavljanje ulaznih i edukativnih pultova, štampanje materijala namijenjenog posjetiocima,
- praćenje i unapređenje stanja zaštićenog područja (monitoring, sanacija, rekultivacija idr.),
- uređenje prostora i održivo korišćenje prirodnih resursa (programi, planovi, projekti i dr.).

Iznos sredstava potrebnih za realizaciju aktivnosti predviđenih Planom upravljanja u periodu od 2027 do 2031. godine, odnosi se na radove na unapređenju i na radove redovnih aktivnosti Upravljača, što ukupno iznosi 2,682,000 €.

Pored navedenih aktivnosti, Planom upravljanja predviđaju se sljedeća sredstva za:

- rad službe zaštite (čuvarska služba), u iznosu od cca 5.500,00 € na mjesečnom nivou tokom ukupnog perioda važenja Plana;
- rad lica angažovanih na praćenju i unapređenju stanja zaštićenog područja (monitoring, sanacija, rekultivacija, uređenje prostora i održivo korišćenje prirodnih resursa, izrada programa, planova, projekata i dr.), odgovornog lica za upravljanje zaštićenim područjem, izvršioca za hortikulturno uređenje (baštovana) i fizičkog radnika na poslovima održavanja zelenila u zaštićenom području u iznosu od cca 3.500,00 € na mjesečnom nivou tokom ukupnog perioda važenja Plana;
- nabavku specijalizovanog vozila za zalivanje biljaka (mini cisterna, traktor sa prikolicom i cisternom i sl.) i specijalizovanog vozila za orezivanje stabala (vozilo sa hidrauličnom dizalicom i korpom i sl.), u procijenjenom iznosu od cca 150.000,00 € po vozilu.

Procijenjene vrijednosti radova/roba/usluga date su okvirno, prema raspoloživim podacima, i podložne su promjenama u skladu sa zakonskim procedurama koje nalažu sprovođenje propisanih postupaka. Sve navedene aktivnosti mogu se vršiti i mimo navedene dinamike ukoliko to uslovi i mogućnost efikasnijeg finansiranja i eventualnih donacija učine opravdanim.

15 LITERATURA

- Studija zaštite „Veliki gradski park,“ Tivat (2014)
- Plan upravljanja Veliki gradski park u Tivtu 2022-2026. godina. (2022)
- Lokalni akcioni plan za biodiverzitet Opštine Tivat za period od 2018 do 2023. godine, Tivat, (201)
- Katastar stabala sa ocjenom zdravstvenog stanja užeg gradskog jezgra grada Tivta (2013)
- Materijali za obuku za pisanje plana upravljanja zaštićenim područjem, IUCN, (2016)
- Thomas, L. and Middleton, J. (2003). Guidelines for Management Planning of Protected Areas.
- Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 10 World Commission on Protected Areas (WCPA), IUCN - The World Conservation Union
- Strateški plan razvoja opštine Tivat 2024-2029, (2014)
- Zakon o zaštiti prirode (Službeni list Crne Gore“ br. 54/16, 18/19, 84/24)